

Biblicum

- tidskrift för biblisk tro och forskning

Nr 4 2006 Årg. 70

INNEHÅLL

Redaktionellt. Stefan Hedkvist	145
Inledning till Bibeln – del 20. De synoptiska evangelierna - Matteus, Markus och Lukas. Egil Edvardsen	150
Evangeliernas likheter och olikheter. Seth Erlandsson	166
<i>Utblick över samtiden</i>	184

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Stefan Hedkvist.

Redaktionskommitté: Stefan Hedkvist, Alvar Svenson,
Egil Edvardsen och Øyvind Edvardsen.

Tidskriften utkommer under 2006 med 4 nummer.

Prenumerationspriset för 2007 är 200 svenska kr (stud 100 SEK).

Prenumeranter i Norge betalar 225 norska kr (stud 135 NOK).

Pren. i Finland och övriga Europa betalar 26 Euro (stud 16 EUR).

Prenumeranter i övriga världen betalar 30 Euro (stud 20 EUR).

Postgiro Sverige 152335-6

Bankgiro Norge 7877.08.15400

Sampa Bank Finland 800017-70843747

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo

E-mail: biblicum@bredband.net

Redaktionen adress:

Stefan Hedkvist, De Geersgatan 69, 3tr, 602 08 Norrköping

E-mail: stefan.hedkvist@telia.com

Glöm inte anmäla adressändring.

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

4/2006

Redaktionellt

Vår uppståndne Frälsare manar sin kyrka: *håll fast det du har så att ingen tar din krona* (Upp 3:11). Den krona Jesus talar om är livets krona som han vunnit åt oss med sin lydnad, sitt lidande och död. Den är det dyrbaraste vi har. Hellre får de ta ifrån oss allt annat men inte den. Den som av hjärtat tror på Jesus som sin gudomlige Frälsare äger livets krona och det är genom tron vi behåller livet. Om någon berövar oss tron på Jesus så har han därmed också tagit vår krona. Därför ska vi kämpa för att hålla fast vid den tro vi har.

Finns det verkligen människor som stämplar för att beröva oss tron? Ja, fast försöken kan vara mer eller mindre medvetna, eller mer eller mindre välplanerade. Vi måste i vilket fall som helst hela tiden kämpa för att hålla fast det vi har. Humanisterna står bakom ett av de mer genomtänkta programmen för att beröva människor tron. De kämpar för ett sekulariserat samhälle. Framför allt har de inriktat sig på att barnen ska bli berövade sin tro när de kommer i skolan. Humanisterna gör ingen skillnad på muslimer, judar, katoliker och kristna. De behandlar alla religiösa lika. De är lika rädda för alla som bekänner att det finns en Gud som skapat allt och en dag ska döma världen.

Humanisterna har flera idoler och en av dem är Richard Dawkins. Det är en populärvetenskaplig författare som sett det som sin uppgift att propagera för evolutionsläran och att kritisera religion i allmänhet och bibeltro i synnerhet. Hans senaste religionskritiska bok ska vi återkomma till i ett senare nummer av tidskriften. Fast humanisterna gillar att hänvisa till Dawkins så har de fortfarande en del att lära av honom.

Dawkins menar att sannolikheten för att livet skulle ha uppkommit av sig självt är en astronomisk osannolikhet. Astronomiska osannolikheter brukar inte betraktas som vetenskapliga fakta. Men det bekymrar inte humanisterna. De tvekar inte att kräva att evolutionsteorin ska framställas som det enda vetenskapliga alternativet i skolans läroplan. Syftet med deras aktioner är att utplåna övertro, vidskepelse och all tro på Bibeln. De kräver att all undervisning i naturkunskap som är i harmoni med Bibeln ska reduceras till ett diskussionsämne när mytologier avhandlas. Humanisterna är beredda att införa ett stort mått av censur för att uppnå sitt mål att sekularisera vårt samhälle. De högaktar förnuftet men glömmer den princip som alltid gäller på förnuftets område, nämligen, att för varje förnuftigt argument som framförs kan ett annat förnuftsargument vändas mot detta. Men det tillåter de inte utan vill censurera de förnuftsargument som ifrågasätter evolutionen. De som säger sig högakta förnuftet trampar på förnuftets principer. Christian Strand kommenterar i *Utblick* ett utslag av denna lapsus hos några som vill värna förnuftets slutsatser.

Humanisterna är målmedvetna religionskritiker som drivs av stark religionsfobi. I deras föreställningsvärld är det inte terrorister som spränger oskyldiga i luften utan religiösa. De menar att man inte benämner sakerna vid deras rätta namn om man kallar självmordsbombarna *terrorister*. De ska istället kallas vid sitt rätta namn, nämligen: *religiösa*. Humanisterna menar att det är vilseledande att tala om kriget mot terrorismen. Vad det rör sig om är kriget mot de religiösa. Humanisterna menar att ingen varaktig fred kan uppnås i världen så länge människor är religiösa. Humanisterna drömmer om en värld utan religion. Med religiöst språkbruk kan vi säga att humanisterna tror att utvecklingsläran har en helgande kraft. I deras föreställningsvärld är evolutionister ödmjuka, ärliga, toleranta och solidariska människor medan de religiösa är intoleranta, aggressiva, oärliga och dysfunktionella. Humanisterna inordnar alla religioner i samma kategori. (Det är främmande för oss som noga skiljer mellan lagens religion(er) och tron på evangeliet.) Eftersom kristendomen traditionellt har det starkaste fästet i vårt land så har bibeltrohet blivit humanisternas främsta måltavla.

Humanisternas religionsfobi är inte helt obefogad. Visst kan man bli rädd för konsekvenserna av religiösa motsättningar. När påven nyligen

antydde att islam var en våldsam religion hotade al-Qaida hela västvärlden med död och förintelse om påven inte ovillkorligen tog tillbaka förolämpningen. Påven som annars inte böjer sig en tum ens för Guds ord fick backa och be om ursäkt inför hotet från ryttarhärarna vid den stora floden Eufrat. Påven kanske för ögonblicket framstår from som ett lamm men historien visar att påvekyrkan inte är att leka med. Otaliga kristna har fått sätta livet till för påvekyrkans fysiska våld, för att inte tala om det andliga. Alvar Svenson kommenterar religionskonflikten i Utblick.

Humanisterna arbetar ständigt på att utforma sekulära ceremonier. Man utarbetar ceremonier för namngivning, borgerlig konfirmation, vigsel och begravningar mm. De vill högtidlighålla ateismen vid alla viktiga tillfällen i livet. Man vill att den sekulariserade människan genom dessa ceremonier ska få erfara vilken gemenskap och trygghet otron skänker. Man vill också att människor ska få sekulariserad "själavård" i svåra kriser och i livets slut. Man vill att det ska bli onaturligt för människor att vända sig till kyrkan när man hamnar i kris. Man önskar att det istället ska bli naturligt att vända sig till ateistiska tröstare eller humanisternas kristeam. Men red. frågar sig vad en ateistisk själasörjare kan ge för tröst mot ett ont samvetes anklagelser? De som förkastat Honom som ensam besegrat döden - vad ska de ge för tröst åt döende människor? Redaktörens reflektion är att humanisterna arbetar på att uppfylla en gammal profetia utan att veta om det. Det är förutsagt att det ska komma en tid då solens klara ljus ska förmörkas av röken från avgrundens brunn. Profetian talar inte om miljöförstöring utan om falska ideologier som i de sista dagarna ska skymma Skriftens klara ljus. Dessa läror ska ha så förödande inverkan på människor att de ska önska sig döden men döden ska fly ifrån dem. Där evangeliet ljus skymms av otrons mörker ska sådan förtvivlan följa att människor berövas livsviljan. Utan evangeliet finns ingen hjälp mot den yttersta förtvivlan.

En sak har vi dock gemensamt med humanisterna. På något sätt finns i alla fall en värdegemenskap med fienden. Humanisterna har liksom vi en trosövertygelse och en lära som de bekänner sig till. Vi tror på Skriftens ord fast vi inte med våra ögon kan se alla löften uppfyllda. Inte heller kan vi bevisa allt vad Skriften berättar om världens historia så att det tillfredställer förnuftet. Genom tron förstår vi att världen har

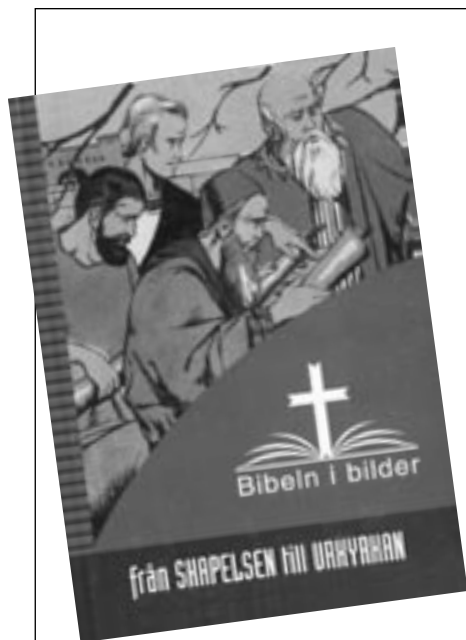
blivit till genom ett ord från Herren och att den värld vi nu ser inte har blivit till av sig själv. Humanisterna är lika trosvisva. De tror att det är ett vetenskapligt bevisat faktum att världen blivit till av sig själv fast det inte kan iakttas eller förklaras så att det tillfredställer förnuftet. De är fast övertygade att livet uppkommit spontant i en ursoppa av kemikalier fast deras egna säger att det är en astronomisk osannolikhet att något sådant skulle kunna ske. De är fast övertygade om att det ideala samhället ska komma när all religion är utplånad. Det är deras sekulariserade paradiset. I en mening kan vi säga att vi åtminstone förstår varandra. De har i alla fall en fast trosövertygelse till skillnad från många i dagens samhälle.

Sverige kännetecknas mycket mer än andra länder av postmodernerna värderingar. Många svenskar är rent av svåra att kommunicera med eftersom de inte ens bryr sig om vad orden betyder. Än mindre bryr de sig om sanningar, trosbekännelser eller vetenskapliga forskningsrön. De är till och med likgiltiga inför sina egna ståndpunkter. Om man i ett samtal anknuter till något de själva sagt föregående dag rycker de bara på axlarna och säger att de redan lämnat det bakom sig och gått vidare i livet. Sådan är den postmodernerna människan som inte bryr sig om något annat än vad hon för ögonblicket fått impuls till. Red. tror att många kristna känner sig främmande inför den värdegemenskap som idag finns bland många svenskar. På ett sätt känner vi oss som främlingar i vårt eget land, eller kanske som pilgrimer på jorden. Vi har till skillnad från människor i vår kultur en fast bekännelse. Det är också mycket gamla föreställningar vi håller fast vid - de blev en gång för alla överlämnad åt de heliga av Guds profeter och apostlar. Vi tror på absoluta sanningar som Skriften lär oss. Men på ett sätt är humanisterna oss lika. De är nästan lika gammalmodiga när de hänvisar till de gamla stoikernas och epikureernas idéer. Och de upprepar trosvisst evolutionisternas trossatser utan att ta intryck vare sig av andra forskares förnuftsargument eller av den postmodernerna människans likgiltighet inför säkra påståenden.

Humanisterna arbetar i motvind och kan inte utplåna den allmänna gudskunskapen. Utsikterna för dem att lyckas med sin plan att ytterligare sekularisera vårt samhälle kommenteras av red. i Utblick. Däremot arbetar de i medvind av Skolverket. Och det har betydelse för oss. Vi måste rusta våra barn för att motstå de medvetna försöken att beröva dem tron när de kommer i skolan. För den saken måste vi först rusta oss själva.

Vi ska leva så att vår tro blir stärkt. Då kan vi också dela med oss av tron till andra. Ett medel i kampen för en biblisk tro är *Tidskriften Biblicum*. Red. känner inte till någon tidskrift som utges på svenska språket som bättre utrustar kristna med bibeltrogen kunskap så att de kan hålla fast vid tron. Läsarna av detta nr får exempelvis en avsevärd kunskap om evangelierna, en kunskap som kan komma väl till pass vid något tillfälle i er kamp för tron. Kom ihåg att förnya din prenumeration. Priset för nästa årgång av tidskriften har uppdaterats.

Red.

Bibeln i bilder

av William F. Beck

En vackert illustrerad sammanställning av 92 bibliska berättelser med syftet att göra barn och ungdomar förtrogna med Bibelns budskap så som det förmedlats av Gud till världen genom händelser i historien.

376 sidor.
pris: 85 kr + porto

**BIBLICUMS FÖRLAG, c/o Ingvar Adriansson
Släntvägen 10, 331 35 Värnamo
Tel: 0370-182 17. E-mail: biblicum@bredband.net**

De synoptiska evangelierna – Matteus, Markus och Lukas

av Egil Edvardsen

De fyra böckerna om Jesus Kristus och hans liv har från kyrkans första tid fått namnet ”evangelium”, på grekiska *euangélion*, som betyder ”gott budskap” eller ”glädjebudskap”. För att skilja dem från varandra har man tillagt ”enligt Matteus”, ”enligt Markus”, ”enligt Lukas”, ”enligt Johannes”. Evangelisterna frambär det goda budskapet om hur Gud har blivit människa i Jesus Kristus och i honom fullgjort frälsningsverket för alla människor. Var och en av de fyra evangelisterna skriver inspirerade av den helige Ande samma goda budskap. Även om de säkert har känt till varandras skrifter har varje evangelist skrivit oberoende av de andra. Varje evangelium har sin egenart. Detta beror på att varje evangelist skrev med olika adressater för ögonen och därför presenterade samma berättelse om Jesus Kristus på sitt eget sätt.

Matteus förkunnar Jesus som den Messias som Gamla testamentet talar om. Markus framställer först och främst Jesus som den allsmäktige Guds Son som gör under. Lukas framhäver honom som alla människors Frälsare, och Johannes visar att han är Guds inkarnerade Son, av samma väsen som Fadern. De kristna har alltid erkänt att de fyra evangelierna har sina särdrag. Man har menat att det fyrfaldiga evangeliet är en fullbordan av den fantastiska syn som profeten Hesekiel såg (Hes 1:10). Därför har Matteus sedan gammalt framställts som en människa eller ängel, Markus som ett lejon, Lukas som en ox och Johannes som en orm.

De tre första evangelierna skiljer sig från Johannes genom att deras framställning har stora likheter med varandra. Matteus, Markus och Lukas kallas därför de *synoptiska* evangelierna. Ordet kommer från gre-

kiskan och betyder att Matteus, Markus och Lukas ger en i grunden likadan syn på Jesu liv, död och uppståndelse. För en vanlig troende är denna likhet mellan evangelierna inte något problem. Han vet att den helige Ande varit fri att inspirera sina författare till att skriva sina berättelser precis så som de föreligger.

Men den moderna bibelforskningen som bedrivs efter rent rationalistiska och mänskliga förutsättningar förkastar allt tal om en gudomlig inspiration. Man räknar inte med ett gudomligt upphov till Bibeln. Därmed blir det ett problem för forskarna att de tre första evangelisternas framställningar är så lika men samtidigt har så stora särdrag. Man talar om det synoptiska problemet. Med hjälp av så kallad historisk-kritisk forskning vill man försöka förklara denna likhet men samtidigt olikhet. Den moderna forskningen har gjort stor skada. I stället för att öka förståelsen för de bibliska texterna har man undergrävt människors tro på Bibeln som Guds eviga, oföränderliga ord och evangelierna som sanna och trovärdiga vittnesbörd om Jesu ord och gärning.

Hur kom evangelierna till? Skriftens eget vittnesbörd om sig själv säger att den har sitt upphov hos Gud själv. Evangelierna har liksom alla andra böcker i den heliga Skrift tillkommit genom den helige Andes inspiration. ”Ty ingen profetia har burits fram genom någon människas vilja, utan ledda av den helige Ande har människor talat vad de fått från Gud” (2 Petr. 1:21). Att Andens inspiration inte bara gällde det *talade* ordet utan lika mycket det *skrivna* vittnar aposteln Petrus om när han i versen innan talar om ”profetia i *Skriften*”.

Alla som ärligt läser och forskar i Skriften bör lyssna på vad Skriften själv säger om sin tillkomst. De heliga skrifterna ger sig ut för att vara Guds egna ord, nedskrivna genom den helige Andes inspiration.

MATTEUS

Författare

Det finns inget bevis för att boken någon gång har cirkulerat bland de första kristna utan titeln *kata Matthaion* (enligt Matteus). Urkyrkan tillskriver samstämmigt tullmannen och aposteln Matteus det första evangeliet i Nya testamentet. Vi vet ganska lite om Matteus, förutom

att han var tullman i Kapernaum innan han blev kallad till apostel av Jesus (Matt. 9:9; 10:3). Markus och Lukas kallar honom *Levi*, Alfeus son (Mark. 2:14; Luk. 5:27), men i listan över de tolv apostlarna i Mark. 3:16-19 och Lukas 6:14-16 kallas han Matteus. Antagligen har Matteus utelämnat sitt ursprungliga namn Levi eftersom läsarna visste vem han var. Något som också tyder på att evangeliet skrevs av tullmannen Matteus är att det i evangeliet finns tre ovanliga ord för myndigheter och att Matteus är det enda evangelium som återger berättelsen om betalningen av tempelskatten (17:24-27).

I den gammalkyrkliga traditionen ansåg man också samstämmigt att Matteus var författare till den första boken i NT. De fyra kyrkofäderna Justinus Martyren, Papias, Irenaeus och Origenes ansåg att Matteus var författare. Biskop Papias (ca 110-130) skrev att ”Matteus författade orden [*lógia*] på det hebreiska språket [*Hebraïdi dialektó*] och var och en översatte dem så gott han kunde” (citerat av kyrkohistorikern Eusebius).

Bibelkritikerna förkastar samstämmigt den fornkylkliga traditionen. Utifrån sin källhypotes där man betraktar Markus och den s.k. textkällan Q (av tyskans *Quelle*=”källa”) som huvudkälla till Matteus och Lukas, hävdar kritikerna att det är osannolikt att en som skulle vara apostel och ögonvittne (Matteus) har använt en som inte var apostel och ögonvittne (Markus) som källa.

Man menar också att Matteusevangeliet av språkskäl inte kan vara en översättning från hebreiska eller arameiska. Det kan därför inte vara Matteusevangeliet som biskop Papias hänvisar till i ovanstående citat. I stället har man tänkt sig att *lógia* kan vara en samling Jesusord som Matteus eller någon annan har skrivit. Somliga menar också att *lógia* är identiskt med Q. Det är sålunda omöjligt för oss att med säkerhet fastslå att Papias med *lógia* menade Matteusevangeliet så som vi har det idag. Det är också möjligt att Papias tog fel när han skrev att det först skrevs på hebreiska eller arameiska. Det finns inget fynd av ett hebreiskt eller arameiskt Matteusevangelium. Men traditionen säger att Matteus förkunnade evangeliet för sina landsmän i Palestina och därefter drog utomlands som missionär till andra folk. Det är därför möjligt att han först skrev sitt evangelium på sina landsmäns språk och sedan vid ett annat tillfälle skrev en grekisk utgåva.

Tid och plats

Urkyrkan betraktade Matteusevangeliet som det första evangeliet, skrivet någon gång mellan år 50 och 70. Det är omöjligt att utifrån själva evangeliet fastslå ett exakt datum. Men i Matt. 27:8 står det: ”Därför kallas den åkern *än idag* blodsåkern.” Och i 28:15 läser vi: ”*än idag* är detta rykte spritt bland judarna.” Dessa påpekanden hade inte behövts om Matteus hade skrivit strax efter att händelserna ägde rum. De visar att det måste ha gått ganska lång tid efter händelserna. Profetian om templets förstörelse i Matt. 24 visar att evangeliet i alla fall måste vara skrivet före år 70.

Vare sig det ursprungligen skrevs på arameiska eller på grekiska har det sannolikt kommit till i Palestina. Första gången det grekiska Matteusevangeliet omnämns är i Antiokia av biskop Ignatius (död ca 110). Antiokia var också hemort för en stor grupp judar, och många av de första kristna hade fördrivits dit på grund av förföljelserna av församlingen i Jerusalem (Apg. 11:19, 27). Därför tänker sig en del forskare att Matteusevangeliet möjligen kom till i Antiokia.

Mottagare

Evangeliet är först och främst skrivet till människor som väl känner till Gamla testamentet. Detta innefattar både judar som hade kommit till tro på Kristus som den utlovade Messias och judar som ännu inte hade kommit till en sådan tro.

Matteus har fler citat från och hänvisningar till Gamla testamentets profetior än någon annan nytestamentlig författare. Han inleder Jesu släkttavla med Abraham (1:1-17) för att visa att Jesus är uppfyllelsen av löftena till Abraham. Han bryr sig inte om att förklara judiska traditioner eller ge geografiska upplysningar om Palestina, och han stryker under att Jesus är ”Davids son” (1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 20:30-31; 21:9,15; 22:41-45), ett faktum som hade avgörande betydelse för judarna. Allt detta tyder på att han hade judiska läsare i tankarna när han skrev sitt evangelium.

Karakteristiska drag i innehållet

Huvudsyftet med Matteusevangeliet är mycket tydligt. Matteus vill att hans egna landsmän ska se att Jesus är den Messias som var utlovad i

det gamla förbundet och som profeterna talat om. Därför citerar han profetböckerna på en rad ställen, t.ex. 1:23; 2:6, 17; 3:3; 4:15-16; 8:17; 12:18-21; 13:14-15,35; 15:8-9; 21:5, 42; 27:9-10.

Det är tydligt att Matteus har planerat och arrangerat sitt material med stor noggrannhet. Efter en lång inledning som handlar om Jesu födelse, Johannes Döparen och Jesu dop och frestelse (kap. 1-4) följer en stor mellandel som återger fem stora tal av Jesus omväxlande med berättelser från hans verksamhet i Galileen (5-25). Mellan var och en av dessa delar har Matteus gjort en övergång till nästa del med ord som "När Jesus hade avslutat detta tal" eller liknande (7:28; 11:1; 13:53; 19:1; 26:1). Därefter slutar evangeliet med berättelsen om Jesu lidande, död och uppståndelse (kap. 26-28).

Det finns också annat som visar på Matteus förkärlek för ordning och struktur. Grupper på tre och sju förekommer ofta: Jesu släkttavla delas in i tre delar med 14 namn i varje. Längre fram finns det exempel på grupper med tre liknelser, tre frågor, tre böner och tre förnekelser. I det stora liknelsekapitlet Matt. 13 finns det sju liknelser och i den kraftiga fördömsen av fariseerna i Matt. 23 förekommer det sju verop.

Den fasta struktur som Matteus har gett Jesu undervisning och den vikt han lägger vid Jesu etiska undervisning har fått många att tänka sig att evangeliet först och främst skulle användas *kateketiskt* för nyomvända eller som handbok för kyrkoledare.

Matteus skrevs först och främst för judekristna eller för judar som ännu inte blivit omvända. Detta utesluter inte att hans evangelium också riktar sig till hedningar. Han är den ende som berättar om de vise männen från Östern som kom till Jesusbarnet för att tillbe det (2:1-12), och han avslutar sitt evangelium med Jesu missionsbefallning om att göra alla folk till hans lärjungar (28:18-20).

Innehåll

I. *Inledning: Jesus är Messias* – 1:1-4:16

- 1) Jesu släkttavla – 1:1-17
- 2) Uppfyllelsen av sju profetior – 1:18-4:16
 - Jesu födelse – "Immanuel" 1:18-25
 - Födelsen i Betlehem och de vise männen – "från dig ska utgå en furste" 2:1 – 12

- Flykten till Egypten –
”Ut ur Egypten kallade jag min son” – 2:13-15
- Barnmorden i Betlehem – ”Rakel sörjde sina barn” 2:16-18
- Återkomsten till Nasaret –
”Jesus skulle kallas nasaré” – 2:19-23
- Johannes Döparens verksamhet, Jesu dop och frestelse –
”En röst ropar i öknen” – 3:1-4:11
- Inledningen av Jesu verksamhet i Galileen –
”Det folk som sitter i mörker ska se ett stort ljus” – 4:12-16

II. Första gruppen messianska gärningar och ord – 4:17-7:29

- 1) Gärningar – 4:17-25
- 2) Bergspredikan – kap 5-7

III. Andra gruppen messianska gärningar och ord – 8:1-11:1

- 1) Tio messianska under – 8:1-9:35
- 2) De tolv utrustas och sänds ut – 10:1-11:1

IV. Tredje gruppen messianska gärningar och ord – 11:2-13:53

- 1) Gärningar som visar att han är Guds Son – 11:2-12 :50
- 2) Sju liknelser om himmelriket – 13:1-53

V. Fjärde gruppen messianska gärningar och ord – 13:54-19:1

- 1) Jesus skiljer sina lärjungar från det gamla Israel och styrker dem i deras gemenskap med honom – 13:54-17:27
- 2) Jesus undervisar om den kristna gemenskapen – 18:1-19:1

VI. Femte gruppen messianska gärningar och ord – 19:2-26:1

- 1) Jesus rider in i Jerusalem och blir hyllad som Messias – 21:1-11
- 2) Jesus undervisar om det messianska riket, förkunnar domen och förmanar de troende att vara vakna – 19:2-20:34; 21:12-25:46

VII. Kulmen: Jesus Messias lider, dör och uppstår igen – 26-28

MARKUS

Författare

Hos kyrkohistorikern Eusebius finns ett citat från en skrift som nu gått förlorad och som är skriven av biskop Papias. I detta citat citerar Papias någon som han kallar ”den gamle” och som med största sannolikhet är aposteln Johannes (jfr 2 Joh. 1 och 3 Joh. 1). Citatet lyder: ”Och detta sa ’den gamle’: Markus, Petrus tolk, skrev noga, men inte i ordning, allt som han upptecknat [eller: kom ihåg] av det som Herren hade sagt och gjort. För han hade varken hört Herren eller följt honom, men senare blev han som sagt lärjunge till Petrus.” Även i en annan skrift från andra århundradet finner vi vittnesbörd om att aposteln Petrus medarbetare och tolk Markus skrev det andra evangeliet. I de så kallade antimarcionitiska evangelieprologerna (ca 160-180) står det: ”Markus... var Petrus tolk. Efter Petrus död skrev han ner detta evangelium i områdena i Italien.”

I Nya testamentet kallas han både Johannes Markus (Apg. 12:12) och bara Johannes (Apg. 13:5, 13), och han var son till en Maria som bodde i Jerusalem (Apg. 12:12). Petrus kallar Markus ”min son” i 1 Petr. 5:13, vilket tyder på att han blivit omvänd av Petrus förkunnelse. Han var också tillsammans med Petrus vid den tid då Petrus skrev sitt första brev (början av 60-talet). Markus var Barnabas kusin (Kol. 4:10). Han följde med Paulus och Barnabas på deras första missionsresa (år 46), men i Perge i Pamfylän lämnade han dem och återvände till Jerusalem (Apg. 13:13). Barnabas ville ta honom med även på den andra missionsresan, men Paulus ville inte det, och det slutade med att Paulus och Barnabas skildes åt, och Barnabas tog med sig Markus till Cypern (Apg. 15:37ff). Senare försonades Paulus och Markus med varandra, för i brevet till Filemon framgår det att Markus är hos Paulus under hans första fångenskap i Rom (59-61; Filemon vers 24). Jfr också Kol. 4:10f där Paulus talar varmt om honom. Några år senare var han i Mindre Asien, för Paulus uppmanar Timoteus att ta med sig Markus när han kommer till Rom (2 Tim. 4:11). Det är möjligt att Markus själv har satt sin lilla signatur på evangeliet i Mark. 14:51-52. Markus är nämligen den ende som berättar om den unge mannen som flyr naken efter att Jesus blivit arresterad.

Enligt Eusebius var Markus den som grundlade kyrkan i Alexandria i

Egypten och blev dess förste biskop. Han led också martyrdöden där.

Den fornkyrkliga traditionen tillskriver enstämmigt Markus, Petrus tolk, det andra evangeliet. Bland forskarna finns det många som är skeptiska till den fornkyrkliga traditionen, men det finns mycket goda skäl till att acceptera den. För det första är den väldigt gammal. För det andra är det svårt att förstå varför man valde en så perifer person som Markus att ge evangeliet auktoritet. Varför valde man i så fall inte Petrus själv?

Plats och tid

Enligt kyrkofäderna Irenaeus och Clemens av Alexandria skrevs Markusevangeliet i Rom. Samma författare binder evangeliet till aposteln Petrus. Eftersom aposteln Petrus inte kom till Rom förrän i slutet av sitt liv blir dateringen någon gång under 60-talet.

Irenaeus hävdar att Markus skrev evangeliet efter Petrus död. Det betyder i så fall efter år 64. Clemens däremot säger att Markus skrev medan Petrus levde, dvs. före år 64. Detta kan tyda på en viss osäkerhet bland kyrkofäderna när det gäller dateringen. En möjlig tolkning av Irenaeus är att han inte talar om Petrus död utan om hans avresa (grek. *exodos*) från den plats där Markus befann sig. En annan möjlighet är att Markus påbörjade sitt evangelium före Petrus död och avslutade det efter hans död.¹

Liberala forskare har hävdats att evangeliet kan ha kommit till efter år 70 på grund av profetian i Mark. 13:2 om templets förstörelse. Man hänvisar också till Markus 13:14 om "förödelsens styggelse" som ska stå där den inte skulle stå, och som uppfattas som en hänvisning till romarnas skändande av templet. Bibelkritikernas teorier bygger på uppfattningen att det inte är möjligt att förutse händelser med så stor precision som vi finner i de bibliska profetiorna. Evangeliet måste därför ha tillkommit alldeles innan – då det var uppenbart vad som skulle hända i Jerusalem – eller under tiden efter Jerusalem förstörelse. Eftersom samma bibelkritiker också betraktar Markusevangeliet som en av huvudkällorna för Matteus och Lukas blir därmed de båda sistnämnda daterade ännu senare.

¹ När det gäller dateringen av Markusevangeliet har emellertid nyare forskning tillfört att man möjligen ska datera evangeliet 10-20 år tidigare än man hittills trott (dvs. år 45-50). (Jfr Ingemar Furbergs artiklar i tidskriften *Biblicum* 1/1993, s. 8ff och 2/1993, s. 60ff.)

Mottagare

Evangeliet är högst sannolikt skrivet först och främst för hednakristna eller i varje fall för församlingen i Rom. Markus förklarar judiska seder (7:2-4; 14:12; 15:42) och översätter arameiska ord (3:17; 5:41; 7:11, 34; 15:22) så att de kristna i Rom lättare ska förstå vad de läser. Han redogör för saduceernas lära (12:18) och anger var Oljeberget ligger i förhållande till templet (13:3). I 15:16 förklarar han det för romarna ovanliga grekiska uttrycket *aulé* ("gård", dvs. "tempelgården") med det välkända latinska ordet *praetorium*, och det finns flera latinska uttryck hos Markus än i de andra evangelierna. Medan Matteus citerar Gamla testamentet flitigt, finner vi bara ett gammaltestamentligt citat hos Markus (1:2).

Karakteristiska drag i innehållet

Huvudsyftet med Markus evangelium är att visa för alla människor att Jesus Kristus är Guds Son. Därför inleder han evangeliet kort och enkelt: "Här börjar evangeliet om Jesus Kristus, Guds Son." Vidare redogör han för hur Jesu gärningar och ord, hans lidande, död och uppståndelse uppenbarar att han verkligen är Guds Son som har kommit i världen.

Markus betonar Jesu gärningar mer än hans ord, men inte på ett sådant sätt att Jesu ord isoleras från hans gärningar. Hans ord och gärningar är intimt förenade. Jesus talar och det sker. Markus återger också två längre tal av Jesus (4:1-34; 13:1-37). Likväl omtalas Markusevangeliet ofta som "handlingens evangelium".

I motsats till Matteus och Lukas innehåller Markus ingen förteckning över Jesu förfäder efter köttet. Det finns inte heller någon längre redogörelse för Jesu födelse och barndom. Efter en kort inledning (1:1-13) går Markus rakt på sak och skildrar Jesu verksamhet som kulminerar med berättelsen om Jesu lidande, död och uppståndelse i kap. 14-16.

Markusevangeliet är Petrus evangelium. Petrus intar en central plats i evangeliet från början till slut. Det börjar med Petrus kallelse (1:16), når sin klimax med Petrus bekännelse (8:27-29) och slutar med den uppståndnes budskap till sina lärjungar "och särskilt till Petrus" (16:7).

Markus är först och främst ett evangelium för hedningar. Detta framgår bland annat av ställen där Markus tydligt har hednakristna mottagare i tankarna till skillnad från Matteus som framför allt skriver till judar. I Jesu tal om den stora nöd som ska inträffa före domens dag

uppmanar Jesus enligt Matteus lärjungarna att be om att den inte ska äga rum ”under vintern eller på sabbaten” (Matt. 24:20), medan Markus bara nämner ”på vintern” och utelämnar ”på sabbaten” (Mark. 13:18). I berättelsen om den feniciska kvinnan i kap. 7 har Markus utelämnat Jesu ord om att han inte var sänd till andra än de förlorade fåren av Israels hus (Matt. 15:24). Inte heller finns det någon grundlig behandling av lagen som hos Matteus. Bergspredikan finns inte återgiven hos Markus.

Markus 16:9-20

Ett särskilt problem när det gäller Markustexten utgör de sista 12 verserna i evangeliet. En överväldigande majoritet av handskrifterna innehåller alla 20 verserna i Markus 16, och tidig kristen litteratur visar att de betraktades som äkta. Bl.a. Irenaeus betraktade dem som en del av Markusevangeliet.

Likväl finns det en del fakta som har lett till att man har betvivlat dessa versers äkthet: 1) De finns inte med i de äldsta handskrifterna – bland andra Codex Vaticanus och Codex Sinaiticus som båda slutar med *efoboúnto gar* ”därför att de fruktade” (Mark. 16:8). 2) Några gamla översättningar saknar dessa verser – däribland en gammalsyrisk översättning från tredje/fjärde århundradet och de flesta armeniska handskrifterna. 3) Några handskrifter innehåller två avslutningar, vers 9-20 och en annan kortare avslutning: ”Och allt det som de hade fått befallning om berättade de i korthet för dem som var tillsammans med Petrus. Genom dem sände sedan Jesus själv, från öster ända till väster, ut den heliga och oförgängliga förkunnelsen om den eviga frälsningen, amen.” 4) Kyrkohistorikern Eusebius av Caesarea citerar en apologet som talar om ”otillförlitliga kopior” av Markus som ett bevis för att 16:9-20 inte är äkta.

Av detta har man dragit följande slutsatser: 1) Den längre avslutningen måste ha tillfogats Markusevangeliet efter det att evangeliet var färdigt, men likväl på ett mycket tidigt stadium. 2) Den kortare avslutningen, som inte är så väl omvitnad, måste ha tillfogats för att fylla ett tomrum, något som tyder på att den utgåva av Markus som var i omlopp, slutade med 16:8 och att de andra avslutningarna är olika senare redaktionella försök att lösa problemet med den abrupta avslutningen i vers 8.

En annan viktig sak är att vers 9-20 har en stil och ett innehåll som skiljer sig från resten av texten. Vers 9 följer inte heller naturligt på vers 1-8, eftersom Maria Magdalena presenteras som hon ”som han hade drivit ut sju onda andar ur”, fastän hon redan nämnts i vers 1. Varför blev hon inte närmare presenterad redan då? Man har också påpekat att vers 9-20 inte innehåller nya ting i förhållande till de andra evangelierna, och därför har man dragit slutsatsen att dessa verser blivit utformade på grundval av de andra.

Nästa fråga blir då om den nuvarande formen av vers 8 (som slutar med *efoboúnto gar* ”därför att de fruktade”) kan ha varit Markus ursprungliga avslutning. Är det troligt att en bok som börjar ”Här börjar evangeliet (= glädjebudskapet) om Jesus Kristus” slutar med orden ”därför att de fruktade” och inte berättar något som helst om lärjungarnas möte med den uppståndne? Kan den ursprungliga handskriften eller en mycket tidig kopia ha blivit skadad så att Markus ursprungliga avslutning försvunnit? Svaret är att vi inte säkert vet. Det vi kan slå fast är att verserna 9-20 är ett mycket tidigt tillägg till evangeliet och har betraktats som en del av evangeliet mycket tidigt, i alla fall inte senare än år 150 e.Kr. Det utgör en sammanfattande avslutning av evangeliet och innehåller ingen ny lära som vi annars inte finner i Skriften. Det finns därför ingen anledning att inte betrakta det som en del av Markusevangeliet.

Innehåll

I. Prolog – 1:1-13

- 1) ”Här börjar evangeliet om Jesus Kristus, Guds Son” – 1:1
- 2) Jesu förelöpare – 1:2-8
- 3) Jesu dop – 1:9-13

II. Jesus uppenbarar sig som Kristus, Guds Son, under sin verksamhet i Galileen och områdena däromkring – 1:14-8:30

- 1) Jesu första verksamhet i Galileen – 1:14-3:6
- 2) Jesu senare verksamhet i Galileen – 3:7-6:6
- 3) Jesu verksamhet i Galileen och områdena däromkring närmar sig slutet – 6:6-8:30

III. Jesus uppenbarar sig som Kristus, Guds Son, när han lider, dör och uppstår – 8:31-16:20

- 1) Jesu sista dagar i Galileen – 8:31-9:50
- 2) Jesus på väg till Jerusalem – 10:1-52
- 3) Jesu verksamhet i Jerusalem – 11:1-14:11
- 4) Skärtorsdagen – 14:12-72
- 5) Långfredagen – 15:1-47
- 6) Jesu uppståndelse och himmelfärd – 16:1-20

LUKAS

Författare

Liksom de andra evangelierna är också det tredje evangeliet anonymt. Men av den så kallade prologen (1:1-4) kan vi dra den slutsatsen att författaren inte själv var ett ögonvittne till det han skriver om. Han talar om ”de som redan från början var ögonvittnen och ordets tjänare” utan att inräkna sig själv bland dem (1:2). En annan slutsats vi kan dra av prologen är att författaren av evangeliet måste ha varit en välutbildad person.

Fornkyrkan från andra halvan av det andra århundradet tillskriver samstämmigt Lukas det tredje evangeliet och Apostlagärningarna. Lukas var Paulus medarbetare på hans resor och hans trofaste vän i fångenskapen. Lukas var sannolikt inte jude, för i den avslutande hälsningen i Kolosserbrevet nämner Paulus honom skild från sina judiska medarbetare (Kol. 4:10, 11) och kallar honom ”vår älskade Lukas, läkaren” (Kol. 4:14). En fornkyrklig tradition säger att Lukas var syrier från Antiokia. Han anslöt sig antagligen till Paulus i Troas under hans tredje missionsresa. Lagg märke till bruket av *tredje* person i Apg. 16:8: ”Då for *de* genom Mysien ner till Troas” och *första* person två verser senare i Apg. 16:10: ”När han hade sett denna syn, försökte *vi* genast ta oss till Makedonien.” Lukas följde sannolikt Paulus ända till Filippi under den resan och där stannade han i sju år. Därefter följde han på nytt med Paulus år 56 e.Kr., då Paulus reste genom Filippi på sin resa till

Jerusalem, och var därefter tillsammans med Paulus hela tiden. Enligt 2 Tim. 4:11 var han med Paulus också under hans sista fångenskap.

Lukasevangeliet och Apostlagärningarna har samma författare. Båda böckerna är skrivna till Teofilus (Luk. 1:1; Apg. 1:1) och de har samma språk och stil. De så kallade ”vi”-avsnitten i Apg. 16:11-17; 20:5-21:18; 27:1-28:16 visar att författaren var ett ögonvittne. Författaren måste därför ha varit en medresenär till Paulus. Av alla kända medresenärer till Paulus som kan komma i fråga är det bara Titus och Lukas som kan vara möjliga. Om fornkyrkan hade gissat vem som kunde vara författaren, är det troligt att valet hade fallit på Titus som är mer framträdande i Paulus brev än Lukas. Den tradition som tillskriver Lukas det tredje evangeliet och Apostlagärningarna måste därför vara den riktiga.

Tid och plats

Varken Lukasevangeliet eller andra källor anger exakt när och var boken blev skriven. Det faktum att Apostlagärningarna inleds med att hänvisa till evangeliet är tillräckligt bevis för att evangeliet blev skrivet under den apostoliska tiden. Irenaeus och de antimarcionitiska prologerna antyder att boken skrevs efter Paulus död. En datering mot slutet av 60-talet är därför sannolik.

Bibelkritikerna daterar boken betydligt senare, 75-85 e.Kr. De hävdar att prologens ord om att ”många” har sammanställt en skildring av Jesu liv (1:1) talar mot en tidig datering. Detta argument är emellertid mycket svagt, eftersom ”många” av dem som var ögonvittnen – dvs. apostlarna – självklart kan ha gjort en sammanställning av Jesu liv ganska kort tid efter hans himmelfärd. Man behöver inte många år för att göra en sammanställning av det som man just varit ögonvittne till. Dessutom anför givetvis bibelkritikerna som argument att eftersom Lukas har använt Markusevangeliet som källa, måste Lukas vara senare än Markus. Man menar också att detaljerna i skildringen av romarnas belägring av Jerusalem i 19:43-44 och 21:20, 24 präglas av att Jerusalems ödeläggelse år 70 redan ägt rum. Skildringen hos Lukas är så detaljerad i förhållande till parallelltexterna hos Matteus och Markus att boken måste ha kommit till efter belägringen. Men inget av dessa argument är övertygande. Dessa ord av Jesus är starkt färgade av profetiorna i Gamla testamentet (jämför t.ex. Luk. 19:43 med Jes. 29:3) och är inte speciellt detaljerade i jämförelse

med hans övriga förutsägelser. För övrigt bygger kritikernas teorier på de otrons argument som förkastar Gamla testamentets profetior som verkliga profetior.

Platsen där Lukas skrev sin sammanställning av evangeliet kan vara Rom. Enligt fornkyrklig tradition är tillblivelseplatsen antingen Grekland eller Rom.

Mottagare

Prologen både i Lukasevangeliet och i Apostlagärningarna anger tydligt att det är den ”ädle Teofilus” som är mottagare av båda böckerna. Vem denne Teofilus var vet man inte, men kanske var han en nyomvänd romare eller en beskyddare som önskade att böckerna blev spridda bland hedningarna och som kanske också betalade kostnaderna. När Lukas tillägnar sina böcker en högstående person - något som titeln ”ärade Teofilus” tyder på – följer han en gammal grekisk praxis.

Det är annars tydligt att Lukas har hednakristna läsare i tankarna när han skriver sitt evangelium, något som inte minst framgår av innehållet. Kanske skriver han framför allt för sådana läsare som hade fått en första kännedom om Kristus men som ville ha en grundligare presentation av hans ord och gärningar.

Karakteristiska drag i innehållet

Språket och stilen i Lukasevangeliet är det som först och främst skiljer det från de andra evangelierna. Det grekiska språket är mer raffinerat och stilen mer litterär än hos de andra. Det innehåller få hebreiska, arameiska och latinska termer.

Mycket av särstoffet hos Lukas visar att det är Guds förlåtande nåd och Kristi frälsningsgärning som är det centrala. Lukas är den ende som återger berättelsen om synderskan som smorde Jesu fötter och den därpå följande liknelsen om de två gäldenärerna, en liknelse som slutar med Jesu ord om att den som fått mycket efterskönt älskar mycket (Luk. 7:36-50). I berättelsen om hur Jesus kallar Petrus till att vara en människofiskare är Lukas den ende av synoptikerna som betonar att kallelsen bygger på syndernas förlåtelse (jfr Luk. 5:1-11 med Matt. 4:18-22 och Mark. 1:16-20). Liknelsen om den barmhärtige samariten finns bara hos Lukas (Luk. 10:25ff), likaså liknelsen om trädgårdsmästaren som ber för

det ofrukthbara fikonsträdet (Luk. 13:6-9) och liknelsen om den förlorade sonen (Luk. 15:11ff). Berättelsen om Sackeus är också särstoff hos Lukas (Luk. 19:1ff). Jesu avslutande ord i denna berättelse, ”Människosonen har kommit för att uppsöka och frälsa det som var förlorat” (vers 10), kunde stå som tema för hela Lukasevangeliet. Lukas är den ende som berättar om den ene av de två rövare som blev korsfäst tillsammans med Jesus och som fick höra: ”I dag ska du vara med mig i paradiset” (Luk. 23:43).

Till skillnad från Matteus, som ger mycket utrymme åt Jesu jordiska verksamhet bland Israels folk, utläggningen av lagen och diskussioner med judarnas religiösa ledare, har Lukasevangeliet en mycket mer universell prägel. Jesu släkttavla sträcker sig tillbaka till Adam (Luk. 3:23-38) till skillnad från Matteus som stannar vid Abraham (Matt. 1:1-16). Inget av de andra evangelierna visar ett sådant intresse för samaritanerna som Lukas (Luk. 9:52ff; 10:29ff; 17:11ff).

Lukas betonar den helige Andes verk. Han är den ende som berättar att Jesus blev avlad av den helige Ande (Luk. 1:35). Han talar också ofta om människor som blev uppfyllda av den helige Ande: Elisabet (1:41), Sakarias (1:67), Simeon (2:25-26) och Jesus själv (4:1; 4:14).

Bön är också ett genomgående tema hos Lukas. Han framställer Jesus som en bödens man (3:21; 5:16; 6:12; 9:18; 9:28-29; 10:21; 11:1; 22:39-46; 23:34-36). Nästan alla dessa hänvisningar till Jesu böner är bara omnämnda av Lukas. Han är den ende som återger två av Jesu liknelser om bönen (11:5-13 och 18:1-8) och han berättar för oss att Jesus bad särskilt för Petrus (22:31-32).

Innehåll

”Människosonen har kommit för att uppsöka och frälsa det som var förlorat” (Luk. 19:10).

I. *Förord* – 1:1-4

II. *Förberedelsen för Frälsarens gärning* – 1:5-4:13

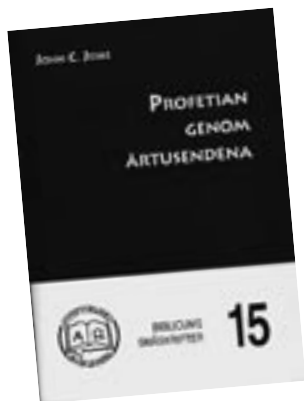
- 1) Födelsen av Frälsarens förelöpare och Frälsaren själv – 1:5-2:40
- 2) Frälsaren introduceras – 2:41-4:13

III. *Frälsaren i verksamhet: Förkunnelse, undervisning, helbrägdagörelse, utsändande och utrustning* – 4:14-19:27

- 1) Frälsaren i Galileen – 4:14-9:50
- 2) Frälsaren på väg till Jerusalem – 9:51-19:27

IV. *Frälsaren i verksamhet: Lidande, död och uppståndelse* – 19:28-24:53

- 1) Frälsaren kommer till Jerusalem – 19:28-21:38
- 2) Frälsaren lider och dör – 22:1-23:56
- 3) Frälsaren står upp igen och far upp till himlen – 24:1-53.

Professor John C Jeske

Profetian genom årtusendena

Profetian...

- från Adam till Mose
- under den teokratiska tiden
- från babyloniska fångenskapen till profetians uppfyllelse
- i Nya Testamentet

Hur skall det profetiska budskapet tolkas?

**Pris 50 kr. Beställ denna viktiga skrift från
Tidskriften Biblicum, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo.
Postgiro 15 23 35-6. E-mail: biblicum@bredband.net**

Evangeliernas likheter och olikheter

av Seth Erlandsson

Nya testamentets fyra evangelister har samma centrala tema för sina skrifter: Jesus, hans liv, undervisning, lidande, död och uppståndelse. Deras huvudsyfte har Johannes formulerat så här: ”Många andra tecken, som inte är nerskrivna i denna bok, gjorde Jesus i sina lärjungars åsyn. Men dessa har blivit nerskrivna, för att ni ska tro att Jesus är Messias, Guds Son, och för att ni genom tron ska ha liv i hans namn” (Joh 20:30-31). Det finns i egentlig mening inte flera ”evangelier” utan bara *ett* evangelium, ”evangeliet om Kristus” (*to evangélion tou Christou*). Paulus skriver i Galaterbrevet om personer som skapar förvirring genom att ”förvränga evangeliet om Kristus”: ”Jag är förvånad över att ni så hastigt avfaller från honom som har kallat er genom Kristi nåd och vänder er till ett annat evangelium, *fast det inte finns något annat*” (se Gal 1:6-8).

När de fyra evangeliesskrifterna av Matteus, Markus, Lukas och Johannes samlades som en inledande enhet bland Nya testamentets böcker i början av det andra århundradet, bar alla fyra samma namn, nämligen ”Evangelium” i bestämd form. Men för att skilja dem åt tillfogades ”enligt Matteus, enligt Markus, enligt Lukas och enligt Johannes”. Det var fråga om samma glada budskap, inte olika budskap. De fyra evangelisterna besvarar frågorna ”vem är Jesus?” och ”vad har han utträttat?” på ett samstämmigt sätt. ”Omkring år 115 nämner Antiokia-biskopen Ignatius ’Evangeliet’ som en auktoritativ skrift, och eftersom han kände till mer än ett av de fyra evangelierna, tors man anta, att han med ordet ’evangeliet’ helt enkelt menade den fyrfaldiga samling som brukade gå under det namnet.”¹

Men vi finner också olikheter när vi jämför de fyra evangelisternas

¹ F.F. Bruce, *De nytestamentliga texterna* (1969), s. 24f.

skrifter. Varje evangelist har nämligen i första hand en viss målgrupp och ett visst syfte som påverkar urvalet av material och hur det organiseras och presenteras. Evangelieskrifterna är inte dagböcker från Jesu liv utan ett urval från det rika material som evangelisterna hade till sitt förfogande. Genom att uppmärksamma varför de olika evangelieskrifterna skrevs, för vilka de skrevs och i vilket syfte, förstår vi bättre vad olikheterna beror på. Jag ska därför i det följande beröra detta.²

Evangelium enligt Matteus

Före detta tullmannen Matteus, som ursprungligen hette Levi, var en av de tolv apostlarna och ögonvittne till Jesu offentliga verksamhet. Han skrev i första hand för judarna, både för dem som blivit övertygade om att Jesus är den sanna uppfyllelsen av Skriftens löften (de judekristna) och för dem som inte accepterat att Jesus är den utlovade Messias. Matteus hänvisar ständigt till judarnas Bibel, dvs. Gamla testamentet, och vill visa hur Jesus är den sanna uppfyllelsen av vad där står. Han förutsätter att läsarna är väl förtrogna med judiska seder liksom med Palestinas geografi och topografi.

De judekristna hade hamnat i en svår situation på grund av sin tro. De blev hatade och förföljda av sina landsmän och utsattes för särskilda frestelser. De flesta judar väntade på en annorlunda Messias än Jesus, en Messias som skulle framträda med yttre glans och makt, en kung som kunde leda en mäktig armé för att befria nationen, driva ut de romerska ockupanterna och göra den egna nationen världsledande. De hoppades på en Davidsättling med större härlighet och makt än David själv. Jesus hade inte denna yttre härlighet. Han var av låg börd, en nasaré som var vän med publikaner och syndare. De som hyllade Jesus som Messias betraktades därför som avfallingar från den judiska tron och inte längre som en del av Guds egendomsfolk. Jesu förutsägelse ”De ska utlämnas er åt domstolar, och i sina synagogor ska de gissla er” (Matt 10:17) besannades.

Matteus vill trösta och styrka de judekristna i deras tro genom att visa att Jesus utom allt tvivel verkligen är den utlovade Messias.

²För en utförligare jämförelse mellan evangelierna hänvisar jag till Joh. Ylvisaker, *The Gospels. A Synoptic Presentation of the Text in Matthew, Mark, Luke and John* (1932), den kanske bästa boken i detta ämne.

Han uppfyller inte bara vissa profetior utan hela Gamla testamentets budskap och historia. Jesu undergärningar är inte bara bevis på att Jesus är Guds Son med gudomlig makt utan precis de mäktiga gärningar som Messias enligt judarnas heliga skrifter skulle utföra. Profeten Jesaja hade t.ex. förutsagt att Messias skulle göra så att döva kunde höra, stumma tala, blinda se, lama gå, ja, t.o.m. att döda uppstod. Se Jesaja 35:5f, 25:8, 26:19, 61:1 och Jesu hänvisning till dessa förutsägelser när Johannes Döparens lärjungar frågar honom: ”Är du den som skulle komma, eller ska vi vänta på någon annan?” (Matt 11:3-5).

Matteus lyfter särskilt fram ord och händelser som visar hur Jesus uppfyller Gamla testamentets profetior. Han citerar direkt eller anspelar på mer än sextio gammaltestamentliga profetior, mycket mer än någon annan evangelist. När Matteus redan i första meningen betonar att Jesus är ”Davids son, Abrahams son”, anknyter han till löftena om att välsigelsen skulle komma alla folk till del *genom Abraham och hans avkomma* (1 Mos 28:14, 22:18, 18:18, 12:3) och att Frälsaren, den messianske kungen, skulle komma *från Davids hus och släkt* och ha en evig tron i ett evigt rike (2 Sam 7:13-16, Jes 9:7). Det glada budskapet om Jesus och hans frälsningsverk kallar Matteus för ”evangeliet om riket”: ”Jesus gick omkring i alla städer och byar, och han undervisade i deras synagogor och predikade evangeliet om riket” (Matt 9:35), Guds rike eller himmelriket, en benämning som bara finns hos Matteus och där inte mindre än tjugo gånger.

Det är en ganska vanlig uppfattning bland många bibelforskare att Markus skrev sitt evangelium först och att Matteus har brukat Markus som källa. Men detta är mycket osannolikt. Varför skulle Matteus som en av de tolv och ett ögonvittne söka sig till andrahandsinformation när han själv hade förstahandsinformation? Markus var ju inte själv ett ögonvittne utan hade fått sin information främst från Petrus. Med stor sannolikhet nedtecknade Matteus sitt evangelium före de andra tre någon gång mellan 45 och 55 e.Kr.

Evangelium enligt Markus

Markus var kusin till Barnabas (Kol 4:10) och son till den Maria i vars hus apostlarna brukade samlas vid tiden för Jakob den äldres martyrdöd år 44 e.Kr. (se Apg 12:1-2, 12). Hans hebreiska namn var Johannes och

hans latinska namn Markus. Han skriver främst till hedniska romare och hednakristna i Romarrikets västra del. Därför använder han ofta latinska ord och uttryck, översätter arameiska ord och förklarar judiska seder och bruk. Några exempel: ”Fariseerna liksom alla andra judar äter inte utan att ha tvättat händerna med en handfull vatten. De håller fast vid de äldstes stadgar. Och när de kommer från torget äter de inte utan att först ha tvättat sig. Mycket annat har de också lärt sig att iaktta, som att skölja bägare, kannor och kopparkärl” (Mark 7:3-4). ”Det var redan tillredelsedag”, och Markus förklarar vad som menas med tillredelsedag: ”dagen före sabbaten” (15:42).

Klemens av Alexandria skriver att när Petrus, inspirerad av den helige Ande, hade predikat evangeliets goda nyheter i Rom, bad många åhörare Markus att han som apostelns trogne medarbetare skulle skriva ner åt dem vad de hade hört.³ Det märks att Markus använt sig av ett ögonvittne som lagt märke till många detaljer. Några exempel: Han berättar hur Jesus tog Petrus svärmor i handen och reste upp henne (1:31). Han lägger märke till Jesu blick och ögonkast, hur han ”såg på” den rike mannen med kärlek (10:21). När fariseerna försökte snärja honom och bad om ett tecken från himlen, ”suckade Jesus i sin ande” och sa: ”Varför begär detta släkte ett tecken?” (8:11-12). När man förde till honom en som var döv och nästan stum, ”tog han honom åt sidan, bort från folkskaran, stoppade fingrarna i hans öron, spottade och rörde vid hans tunga och såg upp mot himlen, suckade och sa: Effata! – det betyder: Öppna dig!” (7:32-34).

Romarna hade säkert många invändningar mot Petrus vittnesbörd. Hur kunde Jesus av Nasaret vara Gud och en Frälsare, när han kom från det föraktade judiska slavfolket? Var inte Jesus egentligen en föraktad och feg person när han tillät att man hånade, arresterade, misshandlade och oskyldigt dömde honom till den mest vanhedrande död utan att göra minsta motstånd? Var inte kejsare som Caesar, Augustus och Tiberius värdigare gudar än denne gud som inte ens kunde skydda sig själv mot sina fiender? Romarna var kända för att vara modiga och tillhörde ett militärt starkt folk med uttalad känsla för rättvisa. Ingenting kunde vara mera ovärdigt i deras ögon än svaghet eller brist på mod och

³ Eusebius kyrkohistoria II, 15.

tapperhet. Dessutom accepterade ju inte judarna själva Jesus som sin Gud och Frälsare!

Ur det rika materialet från Petrus predikningar om Jesu liv och gärningar, hans lidande och död, fäster Markus särskilt uppmärksamhet på det som visar att Jesus är den mäktige Gudens Son. Han har makt över mörkrets makter med samma lätthet som han besegrar naturens makter och de mest elakartade sjukdomar. ”Alla blev förskräckta och frågade varandra: ’Vad är detta? En ny lära *med sådan makt*. Till och med de oreña andarna befaller han, och de lyder honom” (1:27).

Markus börjar sitt evangelium direkt med Jesu offentliga verksamhet och hur han gör den ena kraftgärningen efter den andra. Guds Son framträder kraftfullt och inte som en passiv och rädd stackare. ”Folket häpnade över hans lära, ty han undervisade med auktoritet och inte som de skriftlärda” (Mark 1:22). Outtröttligt tar han sig an skaror av nödlidande dag efter dag. Också när solen gått ner och det var tid för vila ”förde man till honom alla som var sjuka och besatta” (1:32). När han kom hem fick han ingen vila, utan då samlades på nytt ”så mycket folk att han och hans lärjungar inte ens hade tid att äta” (3:20, 6:31).

Utmärkande för Markus är det lilla ordet ”genast” (grek. *evthýs*), som vittnar om ihärdighet och skyndsamhet. Detta ord möter oss oftare i Markusevangeliet än i någon annan bibelbok. I hela Nya testamentet förekommer det 80 gånger, av dessa över 40 gånger i Markusevangeliet. Det förekommer så ofta, att de flesta bibelöversättningar inte tar med det varje gång det förekommer.

Det är sant att Jesus togs till fånga, blev svårt misshandlad och fastspikad på ett kors, men skedde detta för att han inte kunde göra motstånd? Nej, han led och dog för att han ville det. Han offrade sitt liv till lösen för alla människors synder, inte av svaghet utan frivilligt, driven av den mest brinnande kärlek till dem, också till fienderna. När den romerske centurionen som höll vakt vid avrättningsplatsen såg på vilket sätt Jesus offrade sitt liv och gav upp andan, kunde han inte annat än konstatera: ”Den mannen var verkligen Guds Son” (15:39).

Fastän stora mängder samlades runt Jesus och häpnade över hans undervisning och kraftgärningar, lyckades judarnas ledare få stora delar av folket att ta avstånd från Jesus och till sist ropa: ”Korsfäst honom!” När den romerske prokuratorn Pilatus frågade dem: ”Vad har han då

gjort för ont?”, ropade de ännu högre: ”Korsfäst honom!” (15:12-14). I liknelsen om de onda vingårdsarbetarna (12:1-12) hade Jesus förut sagt att vingårdsarbetarna skulle låta döda t.o.m. vingårdsägarens egen älskade son och kasta ut honom ur vingården. ”Vad ska nu vingårdens herre göra?” frågade Jesus dem (”de förstod att det var med tanke på dem som han hade berättat liknelsen”, 12:12) och svarade själv: ”Han ska komma och döda vingårdsarbetarna och lämna vingården till andra” (12:9). Sålunda erbjuds nu Guds rike åt hedningarna.

När Petrus skrev brev från Rom (som han kallar ”Babylon”) till de kristna som var kringspidda i Pontus, Galatien, Kappadocien, Asien och Bitynien, hälsar han särskilt från ”min ’son’ Markus” (1 Petr 5:13). Det visar att relationen mellan Petrus och Markus var mycket intim, som mellan far och son. Markus var uppenbarligen känd bland de kristna i Mindre Asien. Nu var han i Rom tillsammans med Petrus och lyssnade regelbundet till Petrus predikningar. Hans evangelium återspeglar Petrus undervisning om Jesus och skrevs sannolikt någon gång mellan 55 och 60 e.Kr.

Evangelium enligt Lukas

Lukasevangeliet hör ihop med Apostlagärningarna och bildar med det en harmonisk helhet som är tillägnad en inflytelserik person vid namn Teofilus (Luk 1:3, Apg 1:1). Lukas skriver särskilt för de människor från hednisk bakgrund som Paulus kom i kontakt med under sina missionsresor. Lukas var en av Paulus närmaste medarbetare. I brevet till de kristna i Kolosse hälsar Paulus särskilt från Lukas: ”Vår älskade Lukas, läkaren, hälsar till er” (4:14). I Filemon 24 räknar han Lukas till sina ”medarbetare” och i andra brevet till Timoteus skriver han: ”Lukas är den ende som är hos mig” (2 Tim 4:11). I Apostlagärningarna skriver Lukas flera gånger ”vi”, dvs. inkluderar sig själv i de händelser han redogör för (se 16:10-17, 20:5-15, 21:1-18, 27:1-28:16). Det är alltså fråga om ett ögonvittne som redogör för vad han personligen har varit med om tillsammans med aposteln Paulus.

När det gäller händelserna i Jesu liv var inte Lukas själv ett ögonvittne. Men han bygger sin redogörelse på ”vad de som redan från början var ögonvittnen och ordets tjänare har meddelat oss”. Deras vittnesbörd har Lukas granskat i detalj innan han sammanställt sin redogörelse för ”de

händelser som har fått sin uppfyllelse ibland oss” (Luk 1:1-4). Med ordet ”uppfyllelse” anknyter Lukas till Jesu ord: ”Allt måste uppfyllas som är skrivet om mig i Mose lag, hos profeterna och i psalmerna” (Luk 24:44). Lukas vill visa att Jesus är den sanna uppfyllelsen av Gamla testamentets löften. Gud ”har upprättat åt oss ett frälsningens horn i sin tjänare Davids släkt, *så som han för länge sedan hade lovat genom sina heliga profeters mun*”, hade också Sakarias betonat i sin lovsång (Luk 1:69-70).

Temat för Lukasevangeliet och Apostlagärningarna kan sägas vara *evangeliets väg från Jerusalem till Rom*. Uppfyllelsen av Gamla testamentets frälsningslöften gällde ju inte bara Guds tjänare Israel utan alla folk. Lukas citerar vad den gamle Simeon sa när Jesus fyrtio dagar gammal bars fram i templet: ”Herre, nu låter du din tjänare sluta sina dagar i frid, så som du har lovat. Ty mina ögon har sett *din frälsning, som du har berett att skådas av alla folk, ett ljus som ska uppenbaras för hedningarna och en härlighet för ditt folk Israel*” (Luk 2:29-32). Lukas citerar också vad Paulus och Barnabas sa till de judar i Pisidien som hånade Paulus och ”sa emot honom när han predikade”: ”Guds ord måste först predikas för er. Men då ni visar det ifrån er och inte anser er själva värdiga det eviga livet, se, då vänder vi oss till hedningarna. Ty så har Herren befallt oss: *Jag har satt dig till ett ljus för hedningarna, för att du ska bli till frälsning intill jordens yttersta gräns*” (Apg 13:46-47).

Termen ”att evangelisera” (på grekiska *evangelízein*) brukas bara en gång i Matteus, Markus och Johannes men tio gånger i Lukas första del och femton gånger i Lukas andra del, dvs. Apostlagärningarna. Lukas skrev sitt evangelium för en missionerande kyrka och betonar nådens och Kristi rikets universalitet. Bara i Lukasevangeliet finns berättelserna om den barmhärtige samariten, den förlorade sonen, synderskan, fariseen och publikanen i templet och Jesu besök hos publikanen Sackeus. Lukas betonar också flera kvinnors betydelse, t.ex. Johannes Döparens mor Elisabet, Jesu mor Maria, profetissan Hanna och systrarna Marta och Maria. De sånger Lukas citerar i de inledande kapitlen (Magnificat, Benedictus, Gloria in Excelsis och Nunc Dimittis) har i århundraden ingått i den kristna kyrkans sångskatt och brukats i olika gudstjänster.

Lukas betonar de kristnas roll som ”tjänare”. Han citerar vad Jesus sa till sina lärjungar kvällen före sin dödsdag på korset: ”Den som är ledare ska vara som tjänaren. Ty vem är störst: den som ligger till bords

eller den som tjänar? Är det inte den som ligger till bords? Och ändå är jag här mitt ibland er som en tjänare” (Luk 22:26-27). Jesus sände ut sina lärjungar i världen som sina tjänare och vittnen. Varje troende är en tjänare till den störste av alla tjänare, Jesus Kristus. ”Var lika tjänare som väntar sin herre hem från bröllopfesten och som genast är redo att öppna för honom, när han kommer och knackar på. Saliga är de tjänare som Herren finner vakande när han kommer” (Luk 12:36-37).

Lukasevangeliet skrevs sannolikt mellan 60 och 62 e.Kr.

Evangelium enligt Johannes

Johannes var son till Sebedeus och Salome. Han var sannolikt den yngste av de tolv apostlarna och hörde jämte sin bror Jakob och Simon Petrus till de tre som stod Jesus allra närmast. Till skillnad från de övriga elva apostlarna levde Johannes mycket länge och dog en naturlig död ca 100 e.Kr. Han skrev sitt evangelium efter synoptikerna Matteus, Markus och Lukas någon gång mellan 70 och 95 e.Kr., enligt många mellan år 85 och 90. Han förutsätter kännedom om de tre första evangelierna och vill genom sitt vittnesbörd komplettera dem och ytterligare tydliggöra vem Jesus är. ”Mer än någon annan använder han verbet ”vittna” (grek. *martyreín*) och substantivet ”vittnesbörd” (grek. *martyría*), 31 respektive 14 gånger. Uppdraget att vittna hade han fått av Jesus: ”När Hjälparen kommer, som jag ska sända er från Fadern, sanningens Ande, som utgår från Fadern, då ska han vittna om mig. *Också ni ska vittna, eftersom ni har varit med mig ända från början*” (15:26-27). Om sitt vittnesbörd och sig själv som ögonvittne skriver han: ”Den som har sett detta har vittnat för att också ni ska tro, och hans vittnesbörd är sant, och han vet att han talar sanning” (19:35).

Bakgrunden till Johannesevangeliet är frågan: ”Vem är egentligen Jesus?” I storstaden Efesus, där Johannes bodde under senare delen av sitt liv, hade personer påverkade av gnosticismen trätt fram och presenterat en annan Jesus än den som synoptikerna hade presenterat. Kerinthos t.ex. skilde mellan människan Jesus och det himmelska andeväsendet Kristus och hävdade att Jesus bara var en mänsklig varelse som först vid dopet förenades med Kristus, Guds Son. Sedan skulle Kristus före korsdöden ha lämnat den jordiske Jesus. Han ansåg det oförenligt med Kristi

gudomlighet att han skulle ha lidit och dött. Uppfattningen att Jesus som Guds Son skulle vara en lägre varelse än Fadern och inte ett med Fadern fick spridning. Man förnekade både att Jesus var sann Gud och att Kristus var sann människa av kött och blod. I sitt första brev skriver Johannes: ”Mina älskade, tro inte alla andar utan pröva andarna om de kommer från Gud. Ty många falska profeter har gått ut i världen. Så känner ni igen Guds Ande: varje ande, som bekänner att Jesus är Kristus, som kommit i köttet, han är från Gud, och varje ande som inte bekänner Jesus, han är inte från Gud. Det är Antikrists ande, som ni har hört skulle komma och som redan nu är i världen” (1 Joh 4:1-3). Johannes vill med sitt evangelium underlätta den nödvändiga prövningen av vad som är rätt vittnesbörd om Jesus.

Johannes vittnar om att Kristus inte var någon skenmänniska (som doketisterna menade) utan hade sann mänsklig natur. Guds Son var det eviga Ordet som ”blev kött och bodde bland oss” (1:14). Som sann människa blev han bl.a. ”trött av vandringen” (4:6), ”häftigt upprörd” (11:33) och ”grät” (11:35). Han sa: ”Om vetekornet inte faller i jorden och dör, förblir det ett ensamt korn, men om det dör, bär det rik frukt... Nu är min själ i djup ångest. Vad ska jag säga? Fader, fräls mig från denna stund? Nej, just därför har jag kommit till denna stund” (12:24, 27). Samtidigt var Jesus sann Gud. ”Ingen har någonsin sett Gud. Den Enfödde, som själv är Gud, och är hos Fadern, har gjort honom känd” (1:18). ”Den som har sett mig har sett Fadern. Hur kan du säga: Låt oss se Fadern? Tror du inte att jag är i Fadern och att Fadern är i mig?” (14:9f). ”Jag och Fadern är ett... Fadern är i mig och jag i Fadern” (14:30, 38).

Mot bakgrund av de falska påståendena om Jesus vittnar Johannes mer än synoptikerna om *Jesu person* och hans enhet med Fadern. Han behöver inte upprepa allt det som synoptikerna har berättat. Synoptikerna uppehåller sig mest vid Jesu verksamhet och då främst i Galileen. Av Johannes framgår att Jesus verkade i mer än tre år och besökte Jerusalem vid de stora högtiderna. Johannes kompletterar synoptikerna med material i huvudsak från Jesu verksamhet i Judeen och Jerusalem, t.ex. den sjuke i Betesda, den blinde vid Siloam, Lasarus uppväckelse, samtalet med Nikodemus, mötet med den tvivlande Thomas och förnyelsen av uppdraget till Petrus. Johannes återger också flera av Jesu

undervisande tal där det tydligt framgår vem han är som Guds unike ("enfödde") Son.

I sju "Jag är"-ord säger Jesus: "Jag är livets bröd", "det bröd som har kommit ner från himlen" (6:35 och 6:51), "Jag är världens ljus" (8:12 och 9:5), "Jag är dörren. Den som går in genom mig ska bli frälst" (10:9), "Jag är den gode herden. Den gode herden ger sitt liv för fåren" (10:11), "Jag är uppståndelsen och livet. Den som tror på mig ska leva om han än dör" (11:25), "Jag är vägen, sanningen och livet. Ingen kommer till Fadern utom genom mig" (14:6) och "Jag är den sanna vinstocken" (15:1). Dessa "Jag är"-ord tillsammans med de ställen där formuleringen "Jag är" står utan bestämning (8:24, 28, 58; 13:19; 18:5) anspelar på Guds eget namn enligt 2 Mos 3:14: "Jag är den jag är" (jämför 5 Mos 32:39). Tydligare kan inte Jesus säga att han är av samma väsen som Fadern. Judar som förkastade att Jesus var Gud uppfattade Jesu anspråk på att vara "Jag är" som hädelse och tog upp stenar för att stena honom (8:58-59, se också 10:33). Straffet för en människa som hädat och gjort sig själv till Gud var ju enligt gamla förbundet döden genom stening (se 3 Mos 24:15-16).

Johannes vill genom sitt vittnesbörd förmedla en rätt förståelse av vem Jesus är och vad han utråder och erbjuder, nämligen evigt liv. Han vill att läsaren verkligen ska "se" vem Jesus är. Med hjälp av fyra olika ord för att se tydliggör han att det inte bara är fråga om ett fysiskt seende (grek. *blepo*) utan att stanna upp och betrakta (grek. *theoréo*), att inse (*horáo*) och bli indragen i det man ser (*theáomai*), dvs. bli förd till tro. Vittnesbördet om vem Jesus är och vad han har gjort har ju blivit nerskrivet "för att ni ska tro att Jesus är Messias, Guds Son, och för att ni genom tron ska ha liv i hans namn" (20:31). Frälsningen är att ta emot den uppenbarelse, den kunskap, som Jesus förmedlar. Att ta emot Jesus är att ta emot Gud och på motsvarande sätt att förkasta Jesus är inget mindre än att förkasta Gud. "Ingen kommer till Fadern utom genom mig", säger Jesus (14:6). Synden är att avvisa det sanna vittnesbördet om Sonen, att inte inse att Jesus är den han är. "Om jag inte hade kommit och talat till dem, skulle de inte ha synd, men nu har de ingen ursäkt för sin synd" (15:22). "Var och en som ser Sonen och tror på honom ska ha evigt liv, och jag ska låta honom uppstå på den yttersta dagen" (6:40).

När Johannes använder beteckningen "den som Jesus älskade" om sig

själv, vill han inte framhålla sig själv som en bättre lärjunge än de andra utan tvärtom ge uttryck åt att han blivit en lärjunge till Jesus tack vare Jesu oförtjänta kärlek. Gud har inte bara älskat Johannes utan alla människor: ”Ty så älskade Gud *världen* att han utgav sin enfödde Son, för att den som tror på honom inte ska gå förlorad utan ha evigt liv” (3:16).

Johannes utgår ifrån att hans läsare är bekanta med vad synoptikerna har berättat. Det framgår av nästan varje kapitel i Johannesevangeliet. I kapitel 1 förutsätter Johannes uppgifterna om Johannes Döparens liv. Likaså tas redogörelsen för Jesu dop för given. I kapitel 2 introduceras Marta och Maria som tidigare kända och i 6:71 nämner han ”de tolv”, fastän han inte berättat om att Jesus kallade tolv apostlar etc. Därför upprepar inte Johannes vad synoptikerna redan har berättat när det gäller Jesu födelse, dop, frestelse, förklaring, kallelse av apostlarna, liknelserna, instiftandet av dopet och nattvarden, förutsägelsen om Jerusalems förstörelse, världens slut och yttersta domen mm. Ibland ger Johannes förklaringar till vissa saker som synoptikerna berättat om, t.ex. varför de judiska ledarna behövde föra Jesus till Pilatus (”Judarna sa: Vi har inte rätt att döma någon till döden”, 18:31) och varför Petrus kunde komma in på översteprästens gård (18:15-18).

På flera ställen märks det att Johannes tar hänsyn till hedningarna i Efesus och annorstädes som inte så väl kände till judarnas benämningar och seder. Han skriver ”Rabbi – det betyder lärare” (1:38), ”Messias – det betyder Kristus” (1:41), använder uttrycket ”judarnas påsk” (2:13 och 11:55) och förklarar när han berättar om de sex stenkrukorna i samband med bröllopet i Kana: ”sådana som judarna använder vid sina reningar” (2:6). Johannes använder också ett begränsat ordförråd för att göra sitt vittnesbörd lättläst och tar därvid fasta på Jesu upprepningar av huvudord som sanning, lögn, ljus, mörker, kärlek, liv och världen.

Han visar också att man behöver fördjupa sig i Guds ord för att inte missförstå andliga sanningar. När Jesus använder ord som att födas på nytt (3:3) förstår inte Nikodemus med en gång vad Jesus menar. Inte heller förstår den samaritiska kvinnan vid Sykars brunn hur Jesus ska kunna släcka hennes törst, när han inte har något kärl att hämta upp vatten med (4:11). När Jesus sa till judarna: ”Ni ska söka efter mig och inte finna mig, och där jag är, dit kan ni inte komma”, förstod de inte vad Jesus menade. De sa till varandra: ”Vart tänker han ta vägen, efter-

som vi inte ska finna honom? Inte tänker han väl bege sig till dem som bor kringspridda bland grekerna och undervisa dem?" (7:34-35). Johannes vill säkert med dessa vittnesbörd om människors missuppfattningar uppmuntra läsarna till en närmare bekantskap med Jesus, så att de inte genom en ytlig kontakt blir kvar i missuppfattningar utan låter Jesus öppna deras ögon för vem han verkligen är.

Gnostikerna ville inte veta av Gamla testamentet eftersom deras Kristus var oförenlig med Skriftens vittnesbörd om Messias och hans ställföreträdande försoningsoffer som "Guds lamm som tar bort världens synd" (1:29). Johannes (liksom främst Matteus och Lukas) betonar att Jesus är den som är utlovad i de heliga skrifterna. Han citerar bl.a. följande ord av Jesus: "Om ni trodde Mose, skulle ni tro på mig, ty om mig har han skrivit. Men tror ni inte hans skrifter, hur ska ni då kunna tro mina ord?" (5:46-47). "Skriften kan inte göras om intet" (10:35). "Helga dem i sanningen, ditt ord är sanning" (17:17). Johannes citerar också Filippus ord till Natanael: "Den som Mose har skrivit om i lagen och som profeterna har skrivit om, honom har vi funnit, Jesus, Josefs son, från Nasaret" (1:45).

Ett ord som återkommer inte mindre än 41 gånger i Johannesevangeliet är det lilla ordet "förbli" (grek. *meno*). Jesus sa: "Om ni förblir i mitt ord, är ni verkligen mina lärjungar, och ni ska förstå sanningen, och sanningen ska göra er fria" (8:31). "Förbli i mig, så förblir jag i er. Liksom grenen inte kan bära frukt av sig själv, utan endast om den förblir i vinstocken, så kan inte heller ni det, om ni inte förblir i mig" (15:4). "Liksom Fadern har älskat mig, så har jag älskat er. Bli kvar i min kärlek" (15:9).

Finns det motsägelser inom den fyrfaldiga enheten "Evangeliet"?

Det finns en mängd detaljer i evangelisternas vittnesbörd som vid en första genomläsning kan synas motsägelsefulla. Några exempel: Hur många kvinnor var det egentligen vid graven? Var det utanför eller inne i graven som änglarna eller männen visade sig? Botade Jesus en eller två blinda män vid Jeriko och skedde det när han närmade sig Jeriko eller när han var på väg ut ur staden? Sa Jesus till Petrus: "Innan tuppen gal, ska du förneka mig", eller "Innan tuppen har galt två gånger, ska du tre gånger förneka mig?"

Först kan konstateras att olikheter som de ovan nämnda talar för historiciteten i evangelisternas vittnesbörd. Med nödvändighet kan ett vittne inte ta med alla detaljer. Han tar med det som han särskilt fäst sig vid och vill betona. Den ene fäster sig vid flera detaljer än den andre och nämner att det var just två personer som Jesus mötte. Den andre kanske bara nämner en av dem, eftersom just denne sa eller gjorde något speciellt. Den ene kanske sammanfattar ett yttrande, medan den andre återger det mera fullständigt. Hade evangelisternas skildringar formats i efterhand som sena konstruktioner, skulle man säkert ha samordnat alla detaljer.

När vittnesmål inte tycks överensstämma, som i de ovan nämnda fallen, måste man fråga sig vad det kan bero på och om det är fråga om verkliga motsägelser. När det gäller de blinda vid Jeriko, innebär t.ex. inte Markus fokusering på en av dem att han förnekar Matteus uppgift att de var två. Hade han sagt att det *bara* var en blind, hade det varit en motsägelse. Det går också att förklara varför Markus nämner *en* blind. Just denne blev tydligen en känd person bland de första kristna, eftersom Markus nämner hans namn, nämligen Bartimeus. Angående var undret skedde finns många förklaringsmöjligheter till olikheterna. Det är möjligt att Jesus botade en blind när han närmade sig staden och två andra när han lämnade den. Men det finns flera andra lösningar, bl.a. denna: Lukas skriver att ”när Jesus närmade sig Jeriko, satt en blind man vid vägen och tiggde” (Luk 18:35). Lukas säger inte var själva undret ägde rum. Det är möjligt och naturligt att Bartimeus tillsammans med ytterligare en blind följde med mängden in i staden och att själva botandet skedde när Jesus var på väg ut ur staden.

När det gäller Jesu förutsägelse om Petrus förnekelse, är det ingen motsägelse mellan uppgiften att Petrus skulle förneka honom innan tuppen galt och att han skulle göra det innan tuppen galt två gånger. Vi kan inte heller utgå ifrån att Jesus förutsa Petrus förnekelse bara en gång. Så här kan det ha förhållit sig: Jesus säger till Petrus att han kommer att förneka honom tre gånger: ”Innan tuppen gal, ska du tre gånger förneka mig” (Matt 26:75). Petrus blir mycket upprörd. Skulle han förneka sin Herre? Aldrig. Hellre dör jag än jag förnekar dig. Då upprepar Jesus sin varning och tillägger en detalj: ”Just denna natt, innan tuppen har galt två gånger, ska du tre gånger förneka mig” (Mark 14:30). Tilläggas kan

att Matteus, Lukas och Johannes återger Jesu förutsägelse i allmänna ordalag medan Markus, sin vana trogen, är mera exakt. Markus tar ofta med detaljer som saknas hos de övriga evangelisterna.

Tidpunkten för Jesu påskalammsmåltid och hans död på korset

Är då alla exempel på motsägelser bara skenbara motsägelser? Det finns ett exempel på en motsägelse som ganska allmänt betraktas som en verklig motsägelse. Det är tidpunkten för Jesu påskalammsmåltid och hans död på korset. Synoptikerna hävdar enstämmigt att Petrus och Johannes tillredde påskalammsmåltiden torsdagen den 14:e Nisan och att Jesus samma kväll åt denna måltid tillsammans med sina lärjungar. Dagen därpå dog Jesus på korset. Men enligt Johannes, hävdar många, dog Jesus på korset den 14:e Nisan och måste sålunda ha ätit påskalammsmåltiden den 13:e Nisan, alltså en dag för tidigt. Hur förhåller det sig med detta?

Enligt alla fyra evangelister uppstod Jesus från de döda på första veckodagen, dvs. söndagen. Uppståndelsedagen var tredje dagen efter hans död på korset. Sålunda dog Jesus på fredagen. Jesu dödsdag kallas enstämmigt för "tillredelsedagen", enligt judarna benämningen på dagen före sabbaten, alltså fredagen. Fredagen användes nämligen för att "tillreda" mat och annat inför sabbaten. Jesus togs ner från korset före solnedgången på fredagen, "eftersom det var tillredelsedag och judarna inte ville att kropparna skulle hänga kvar på korset över sabbaten" (Joh 19:31). Enligt alla evangelisterna åt Jesus påskalammsmåltiden på kvällen dagen före, dvs. på torsdagen.

Men nu är frågan: var fredagen när Jesus korsfästes den 14:e eller 15:e Nisan? Och var torsdagen när Jesus åt påskalammsmåltiden den 13:e eller den 14:e Nisan? På eftermiddagen den 14:e Nisan slaktades lammen och gjordes i ordning för måltiden enligt föreskrifterna i Mose lag. Vid solnedgången började påskmåltiden och den skulle vara avslutad före midnatt. Resterna av lammet skulle därefter brännas upp. Efter påskalammsmåltiden på kvällen följde en vecka av påskfirande med högtidsoffer och högtidsmåltider. "De åt av högtidsoffren under de sju dagarna, samtidigt som de offrade gemenskapsoffer och tackade HERREN, sina fäders Gud" (2 Krön 30:22). Den del av djuren som inte hade bränts upp på brännoffersaltaret vid niotiden på morgonen gjordes

i ordning för en högtidlig festmåltid. Dessa offer kallades ”chagigá” av rabbinerna.

Går vi först till de tre äldsta evangelierna (synoptikerna) för att söka ett korrekt svar på frågan ovan, hävdar synoptikerna entydigt att det var den första dagen i det osyrade brödets högtid, dvs. den 14:e Nisan, som Jesus åt påskalammsmåltiden med sina lärjungar (Matt 26:17, Mark 14:12, Luk 22:7). Följaktligen korsfästes Jesus dagen därpå, den 15:e Nisan.

Men hur förhåller det sig med Johannesevangeliet? Är det sant att Johannes ger ett annat svar? För att besvara denna fråga bör vi först komma ihåg att Johannes skrev sitt evangelium mycket senare än synoptikerna. Han skrev för läsare som kände till de synoptiska evangelierna och som från deras skrifter hade fått informationen att Jesus åt påskalammsmåltiden den 14:e Nisan och dog på korset den 15:e Nisan. Johannes har därför antingen försökt rätta synoptikernas tidsuppgifter eller också har han skrivit utifrån övertygelsen att hans historiska uppgifter är i full harmoni med synoptikernas. Låt oss se vad det står i den vers hos Johannes som vållat problem:

I Joh 18:28 skriver han: ”Från Kajfas förde de sedan Jesus till pretoriet. Det var tidigt på morgonen. Själva gick de inte in i pretoriet, för att de inte skulle bli orena utan kunna fira påsken.” Många menar att detta ställe visar att Jesus enligt Johannes åt påskalammsmåltiden en dag före judarna, dvs. den 13:e Nisan, och dog den 14:e. Om en jude kom i beröring med något orent, vilket var fallet om han satte sin fot i en hednings hus, räknades han som oren hela den dagen ”ända till kvällen”. Efter solnedgången räknades han som ren igen (se 3 Mos 15:5ff). Av Joh 18:28 har många dragit slutsatsen att judarna ännu inte ätit påskalammsmåltiden och att Jesus följaktligen avrättades den 14:e, inte den 15:e Nisan. Men här gör man ett misstag. *Om medlemmarna i Stora rådet blev orena tidigt på morgonen den 14:e Nisan, skulle detta inte ha hindrat dem från att delta i påskalammsmåltiden, eftersom den ägde rum på kvällen efter solnedgången.* Men blev de orena på morgonen den 15:e Nisan, den dag då de enligt synoptikerna förde Jesus till Pilatus, skulle detta hindra dem från att delta i påskhögtidens stora offermåltid lite senare denna dag. Den sju dagar långa påskveckan började den 15:e Nisan och då firades en högtidlig offermåltid.

Uttrycket ”att äta påsken” (grekiska *paska*, hebreiska *pésach*) används

i Bibeln i en vidare och en trängre mening. I den trängre meningen syftar det på att delta i påskmåltiden, att äta påskalammet. I den vidare meningen används uttrycket om att delta i *chagigá*, dvs. i de högtidliga offermåltiderna under det ”osyrade brödets högtid” den 15-21 Nisan. ”Du ska slakta *paskoffer* (hebr. *pésach*) åt HERREN din Gud av småboskap och nötboskap på den plats som HERREN utväljer till boning åt sitt namn. *Till offret ska du inte äta något syrat. I sju dagar ska du äta osyrat bröd*” (5 Mos 16:2-3). ”I första månaden, vid aftontiden på fjortonde dagen i månaden, är HERRENS påsk. Och *på femtonde dagen i samma månad är HERRENS osyrade bröds högtid*. Då ska ni äta osyrat bröd i sju dagar. *På den första dagen ska ni hålla en helig sammankomst*. Ni ska då inte utföra något arbete. Och ni ska offra eldsoffer åt HERREN i sju dagar. På den sjunde dagen ska ni åter hålla en helig sammankomst, och då ska ni inte utföra något arbete” (3 Mos 23:5-8).

Det kan inte råda något som helst tvivel om att Johannes med uttrycket ”äta påsken” i 18:28 brukar detta uttryck i den vidare meningen och syftar på deltagande i den heliga sammankomst och offermåltid som bl.a. 3 Mosebok 23:7 talar om. Därför bör man återge uttrycket ”äta påsken” i 18:28 med ”delta i påskfirandet” eller ”fira påsken”. Kyrkobilabeln av år 1917 har uppfattat uttrycket i den snävare meningen och översätter därför missvisande: ”Själva gingo de icke in i pretoriet, för att de icke skulle bli orenade, utan skulle kunna *äta påskalammet*.”

Det är tragiskt att så många missuppfattat Joh 18:28. I Bibel 2000 står det t.ex. i en not till denna vers: ”Här förutsätts tydligen att Jesus dömdes och korsfästes innan högtiden började. Enligt de andra evangelierna deltog han i påskmåltiden (jfr 13:2 med not) och avrättades först följande dag.” Också i Svenskt Bibliskt Uppslagsverk påstås Johannes motsäga synoptikerna och hävda att Jesus dog den 14:e Nisan.⁴

Joh 18:28 har ansetts vara det klaraste beviset för att det föreligger verkliga motsägelser mellan evangelisternas vittnesbörd. Vi har nu sett att detta ”bevis” för en verklig motsägelse inte håller.⁵ Evangelierna har samma kronologi när det gäller tiden för Jesu påskalammsmåltid och hans dödsdag. Också andra exempel på motsägelser visar sig vid närmare

⁴ SBU, vol. I, col. 1162 och vol. II, col. 673f.

⁵ För en utförligare diskussion av Johannes kronologiska uppgifter i relation till synoptikernas, se Ylvisaker, *The Gospels*, i synnerhet s. 636-646.

studium endast vara skenbara. Det föreligger alltid en eller flera harmoniseringsmöjligheter, i synnerhet om man kommer ihåg följande:

Evangelisterna återger inte alltid tal eller yttranden ord för ord och fullständigt, utan de kan dra samman vad som sagts och gjorts och bara ta med det som är mest betydande i ett visst sammanhang. Händelser som berör samma ämne kan också föras samman av tematiska skäl utan att de följt kronologiskt efter varandra. När man t.ex. läser Markus, kan det se ut som om Jesu offentliga verksamhet bara varade i ett år, när i själva verket denna verksamhet pågick i drygt tre år, vilket framför allt framgår av Johannesevangeliet. Man kan inte heller utgå ifrån att Jesus aldrig upprepade sin undervisning. Under drygt tre års tid har han säkert många gånger undervisat om och inskräpt samma sak och därvid varierat sina formuleringar. Därför är det inte konstigt att t.ex. bönepunkterna i Fader Vår formuleras lite olika och är olika till antal i Matt 6:9ff och Luk 11:2ff. Jesus undervisade på ett sätt som påminner om det vi vet om rabbinernas undervisningsteknik vid denna tid. Han använder ofta liknelser, korta sentenser och parallellismer, så att apostlarna lättare kan minnas det han sagt. Enligt Jesus fick dessutom apostlarna hjälp av den helige Ande att komma ihåg vad han sagt och gjort. När Jesus fullbordat sitt frälsningsverk lovade han sända till dem Hjälparen, ”sanningens Ande”, och ”då ska han föra er in i hela sanningen” (Joh 16:13).

Att de fyra evangelierna Matteus, Markus, Lukas och Johannes ger ett samstämmigt och tillförlitligt vittnesbörd om Jesus betonas tidigt. Justinus Martyren (ca 100-165) talar om evangelierna som ”apostlarnas minnen” och Irenaeus (ca 130-202) betonar att de fyra evangeliernas vittnesbörd är ett enda evangelium. Med tanke på gnostiska villolärare och deras skrifter om Jesus säger han i sin skrift ”Mot Villolärorna” (*Adversus haereses*) bl.a. att dessa fyra är det auktoritativa evangeliet. Han kallar det ”det fyrfaldigt formulerade evangeliet” (på grekiska *tetrámorfón evangélion*).

För att underlätta studiet av det fyrfaldiga evangeliet och hålla samman det som en enhet började man tidigt utge evangelieharmonier. Först ut var syriern Tatianus, Justinus lärjunge, som ca 170 utgav sin evangelieharmonier under namnet ”Evangelium genom fyra” (grek. *Evangélion diá tån tessárån*). Nästan samtidigt med Tatianus utgav Teofilus av Antiochia (död ca 180) en evangelieharmonier. På 1500-talet utgavs ett flertal

evangelieharmonier, både av lutherska och kalvinistiska teologer. Den kanske bästa evangelieharmonin svarade Martin Chemnitz (1522-1586) för, men han hann aldrig göra den färdig. Den fullföljdes av Polycarpus Leyser (1552-1610) och gjordes komplett av Johann Gerhard (1582-1637).

I och med den rationalistiska bibelkritikens genomslag vid universitetet fr.o.m. mitten av 1700-talet spreds uppfattningen att evangelierna är högst mänskliga, bristfälliga och oenhetliga dokument. Därmed avtog och på många håll försvann intresset för en enhetlig överblick över Jesu liv och verksamhet.

Seth Erlandsson HUR SKALL BIBELN ÖVERSÄTTAS?

En jämförelse mellan två
bibelöversättningar -
Svenska Folkbibeln (SFB)
och Bibel 2000 (BK).

Pris kr 90.

**Beställas från
Biblicum, c/o Adriansson, Släntvägen 10,
331 35 Värnamo.
E-mail: biblicum@bredband.net**

Utblick över samtiden

Påven och Islam

Den muslimska världen har upprörts över ett tal som påven Benedikt XVI höll i Regensburg. Påvens föredrag behandlade förhållandet mellan tro och förnuft och han berättade om sin erfarenhet från universitetet i Rom hur han i samtal med kollegor kommit fram till förnuftets viktiga roll i religionsutövningen. Hans erfarenhet är att förnuftet och tron stöder varandra och hans strävan är att bevisa detta. Så långt är han och muslimerna helt överens.

Han råkade i detta tal citera en bysantinsk kejsare från 1300-talet. Det rör sig där om ett samtal mellan den byzantinske kejsaren Manuel II Palaiologos och en lärd iranier i vinterlägret i Ankara 1391. I detta samtal var kejsaren kritisk mot Muhammeds sätt att sprida sitt budskap med svärdets makt. Han lär ha sagt: *"Visa mig då vad nytt Muhammed har kommit med, och du kommer bara att finna sådant som är dåligt och omänskligt, som till exempel när han föreskrev att tron som han förkunnade skulle utbredas med svärdets makt"* (enligt den katolska tidskriften *Observatör*).

Den muslimska världen reagerade våldsamt på påvens kejsarcitat. Demonstrationer mot den romerska kyrkan och påven orsakade stora nyhetsrubriker. Rapporter om förstörda kyrkor och hot mot enskilda personer och hela församlingar runt om i världen strömmade in till nyhetsbyråerna. Det ska dock tilläggas att det fanns muslimska fraktioner som tog avstånd från våldsamheterna. I USA samlade man till och med in pengar för att återställa raserade kyrkor. Påven skyndade sig att be muslimerna om ursäkt för sitt föredrag och gjorde försök att förklara vad han egentligen menade. Han har också inbjudit muslimska ambassadörer för samtal.

Observatör skriver: "Trots att påven framfört sin sorg till muslimerna, då han förklarade sig vara "verkligt ledsen" över den våg av indignation som blev följden av ett av hans citat om islam och våld, texter som *inte på något sätt uttrycker hans personliga åsikt*, (kurs. av undertecknad) har vi hitintills inte fått annat än krav på ursäkter! Vi tror trots allt att det räcker med påvens ursäkter!"

Det är säkert helt i linje med påvens synsätt att hans kejsarcitat ”inte på något sätt uttrycker hans personliga åsikt”. Anledningen är att påven och Muhammed historiskt sett har en hel del gemensamt vad gäller våld. Hade påven verkligen delat kejsarens mening hade han tvingats fördöma sina föregångares handlingar. Hade muslimerna studerat påvehistorien hade de inte behövt demonstrera mot talet. Vem som gjort mest skada med sitt våld kan diskuteras, men båda parter har en del att be om ursäkt för.

Påven och Muhammed delar uppfattningen att också den världsliga makten ska inordnas under religionen och förespråkar ett teokratiskt system. Detta betyder i sin tur att religionens företrädare kan använda den lydiga makten för sina uppsåt i den utsträckning man finner för gott. Säkert har de två, påven och de muslimska företrädarna, en hel del gemensamt att samtala om. Hur maktkampen dem emellan ska avgöras får väl framtiden utvisa.

Korstågen är ju för länge sen förbi, men det kan ju hända att muslimerna har frågor om dem, frågor som kan vara besvärliga för den ångrande påven att förklara. Det var med svärdets makt som han skulle utbreda sin lära i Palestina. Dessa blodiga krig var trots allt beordrade av den ”ofelbare” påven och hade den ”heliga stolens” välsignelse. Där finns möjligheter till utbyte av en hel del samlade erfarenheter. Det har ju hänt förr att mäktiga ledare har mötts för att dela upp världen mellan sig.

(Källa: www.katobs.se)

Kristenhetens främste företrädare

Det är påven som får denna höga utnämning av Jonas Jonsson, en av Svenska kyrkans f.d. biskopar (Kyrkans tidning 38/06). Det får väl anses anmärkningsvärt att en ”luthersk” biskop ger påven denna titel. En biskop får väl betraktas som en hög företrädare för sin kyrka och uttalar sig å sin kyrkas vägnar. Vad menar man då med sina bekännelseskrifter som kallar påven kyrkans störste fiende och motståndare? I artikeln *Om påvens makt och överhöghet*, i *Svenska kyrkans bekännelseskrifter* tilldelas påven epitetet *antikrist*. Och det motiveras utifrån 2 Tess 2:3 där Paulus talar om honom som satt sig i Guds tempel och gjort sig till gud.

Nu inordnar biskopen sig själv, sin kyrka och hela kristenheten under påven. Vet han då inte att denne *kristenhetens främste företrädare* i

Tridentinska mötet dömt alla dem till evigt straff som tror på en tillräknad rättfärdighet. Antingen är biskop Jonsson helt blind för sin kyrkas bekännelse eller okunnig eller ännu värre, helt likgiltig för vad bekännelsen verkligen säger. Det visar med all tydlighet hur rätt de lutherska företrädarna hade som ansåg att kyrkan står eller faller med denna lära. Att Jonas Jonssons kyrka är en fallen kyrka råder väl ingen tvekan om. Vad man kan hoppas på är att åtminstone någon enskild människa kan räddas från att dras med i biskopens och hans kyrkas fall. Kristenhetens verkliga företrädare, Jesus Kristus själv säger: ”Jag är vägen, sanningen och livet, ingen kommer till Fadern utom genom mig”.

Vad som är mest anmärkningsvärt i sammanhanget är att ingen opponerat mot Jonssons uttalande. Den enda kritik han fått är att han i sin politiska korrekthet tvingades nypa sin ”främste företrädare” i örat för hans kritik mot Muhammed. Ingen kritik för att han underordnat sig kyrkans store fiende och upphöjt honom till den främste företrädaren för hela kristenheten.

Att biskopens kollega i Stockholm låtit smäda den kristna trons Frälsare genom hädiska bilder och symboler i utställningen Uppenbar(a)t, bekymrar honom inte. Ett kejsarcitat från 1300-talet orsakar våldsamheter och påveursäkter, men Svenska kyrkan betalar för att håna Guds Son. Under namn av konst och konstnärskap kan man göra vad som helst, kravet är bara att det dikteras av den politiska makt som styr den Svenska kyrkan. Det har inte biskopen några synpunkter på.

Svenska kyrkan och Missionskyrkan i kyrkogemenskap

”Vi, präster i Svenska kyrkan, är stolta över det kapital som vår kyrka anförtrotts i form av en allmänkyrklig och evangelisk bekännelse och en episkopal ordning med historisk förankring. Detta har gett vår kyrka förutsättningar att vara en brokyrka och en respekterad samtalspartner i arbetet för kyrkans enhet.

Vi oroas nu av förslaget till kyrkogemenskap med Svenska missionskyrkan. Det innebär ett fullt erkännande av missionskyrkans ämbete och sakramentsförvaltning. Vi finner att det saknar den hållbara grund som kännetecknar verkliga ekumeniska framsteg. Allvarliga invändningar från våra närstående systerkyrkor inom Borgägemenskapen, Evangelisk-

lutherska kyrkan i Finland och Church of England, har till stor del lämnats obeaktade”. (Källa: www.kyrkaochfolk.se)

Missionskyrkan f.d. Svenska Missionsförbundet bildades efter en lärostrid inom Evangeliska Fosterlandsstiftelsen i slutet på 1800-talet, av den stridbare P. Waldenström som ledde den s.k. försoningsstriden. Han avvek från den rosenianska synen på försoningen och rättfärdiggörelsen och menade att försoningen inte var nödvändig eftersom Gud är kärleken och därmed inte behöver försonas med blodsutgjutelse.

Med den synen på Kristi verk och försonargärning fjärmade sig Waldenström från den bibliska synen på Guds rättfärdighet och Kristi uppdrag i världen. Detta mycket allvarliga avsteg från den bibliska kristendomen gjorde att EFS splittrades och därmed gick man skilda vägar. Naturligtvis det enda rätta i en sådan allvarlig kris.

Nu är emellertid Svenska kyrkan beredd att sträcka ut handen till gemenskap med Missionskyrkan. Det är det den ovan citerade protestskrivelsen, vänder sig emot. Man måste fråga sig varför man upprörs över förslaget till kyrkogemenskap mellan de båda kyrkorna. Vad är det egentligen som kommer att förändras? Man upprörs utan att med ett enda ord nämna Missionskyrkans allvarliga läroavvikelse. En kyrka som anser sig i samma omfattning som Svenska kyrkan, ha en ”allmänkyrklig och evangelisk bekännelse”. Enligt sin hemsida har man både den apostoliska trosbekännelsen och en ”allmän” evangelisk bekännelse. Dessutom har man ytterligare ett krav på sina medlemmar, de ska bekänna att ”Jesus är Herre”, något som ingen kräver av Svenska kyrkans medlemmar.

Det är inte ett samlat bekymmer över en osund ekumenik prästerna vänder sig emot. Eftersom läran inte kan tas upp p.g.a att båda samfundet inom sig saknar enhetlig lära, blir det praxis som angrips. Det är typiskt att det inte är avvikelsen från den bibliska läran som oroar mest, det visar man genom sin gemenskap med villolärare inom de egna leden. Svårigheten från prästernas sida är att erkänna Missionskyrkans ämbete och sakramentsförvaltning.

Orsaken till bekymret hos de undertecknande prästerna ligger i deras syn på ämbetet ”med episkopal ordning och historisk förankring”. Att Missionskyrkan saknar den episkopala ordningen med historisk förankring är det stora bekymret. Varför inte tala klarspråk och säga som

det är, att det man värderar mest är den s.k. ”apostoliska successionen”? I verkligheten är det precis tvärtom, ett av de mest positiva dragen hos Missionskyrkan är just avsaknaden av denna vidskeppelse!

Alvar Svenson

2006 års Nobelpris gick till fysikerna George Smoot och John Mather vilka varit involverade i arbetet med ”Cobe”-satelliten som skickades upp 1989 för att mäta bakgrundsstrålning i rymden. Mätresultaten som publicerades offentligt 1992 påstås vara ett starkt stöd för den så kallade ”big bang-teorin” där det hävdas att universum uppstod genom naturliga processer för 13,7 miljarder år sedan. När media rapporterade om detta pris så lät det ofta som att denna upptäckt bevisat hur världen uppstod, och vad man som vettig människa är förpliktigad att tro. Men då missar man några mycket elementära faktum i media. För det första är ingen teori bevisad i kraft av att en förutsägelse slår in, på sin höjd kan det konstateras att teorin fått ett stöd som dock inte är definitivt. Det finns många möjliga teorier som kan förklara samma observation. För det andra nämner man inget om de många omotiverade antaganden som måste göras för att man ska komma fram till sina idéer om ett miljarder år gammalt universum och om mörk materia. Det första förutsätter uniformism, det andra är i grunden ett ad hoc antagande för att bortförklara misslyckade förutsägelser från big bang-teorin.

Kritiken mot big bang är inget som enbart kan förknippas med bibeltrogna kristna eller olika typer av kreationister, utan även från rent sekulärt forskarhåll finns en omfattande kritik. Ett exempel på denna är ett kritiskt öppet brev, underskrivet av 34 forskare, som skickades till tidskriften *New Scientist* under år 2004. Detta finns nu publicerat på Internet på www.cosmologystatement.org där flera ytterligare underskrifter har tillkommit. Brevet kritiserar big bang-teorin för att vara full med omotiverade hjälphypoteser och felaktiga förutsägelser, att den gör för lite förutsägelser och att dess utveckling präglas av epicykler där teorin kontinuerligt justeras för att förklara observationer som egentligen motsäger den. Det är alltså mycket nedgörande. Forskarna menar också att det finns alternativa kosmologier som nonchaleras och får mycket lite finansiering då pengarna går till att trixa med big bang-modeller istället. Om sekulära forskare som är kritiker av big bang och vill förespråka

andra sekulära alternativ lever under så pass usla villkor, vad antyder det om hur det lär vara för en forskare som dessutom tror att Bibelns ord är värda att ta på allvar?

Skolverket blir ännu mer evolutionstroget

I Dagens Nyheter, den 8 november, kunde vi läsa om att skolverket, efter att ha kritiserats av vetenskapsakademien, valt att tydligare markera att det är Darwins utvecklingslära som gäller i skolans naturkunskapsundervisning och att inga vetenskapliga alternativ (trolig underförstådd syftning: rationella alternativ) existerar. Skolverket har alltid varit en aktiv försvarare av evolutionen men tydligen har vetenskapsakademien ansett det alldeles för släpphänt av skolverket att godkänna förekomsten av någon form av diskussion kring så kallad "intelligent design" på det kristna Andreasgymnasiet i Stockholm. Skolverket menar att det är evolutionsteorin som är den vetenskapliga grunden. Men de anser också att det kan vara tillåtet att det i en konfessionell skolas undervisning förekommer en diskussion om "intelligent design" eller religiösa ursprungsföreställningar så länge dessa inte påstås vara vetenskapligt acceptabla alternativ till evolutionen, och så länge evolutionen pliktstroget lärs ut som ett vetenskapligt faktum. Skolverket understryker nu, efter kritiken, att de menar att "intelligent design" inte är ett godtagbart alternativ, men att de anser att Andreasgymnasiet följer regler och lagar och därför är godkänt. Man kan fråga sig varför vetenskapsakademien så häftigt reagerar på något som inte ens innebär att evolutionen sägs ha några godtagbara vetenskapliga alternativ. Varför reagerar man så häftigt på att någon ens överhuvudtaget talar om "intelligent design" på en skola, som skolverket bedömt följa det evolutionstroga regelverket? Om man nu verkligen tror att evolutionen är så uppenbart och överväldigande bevisad, varför är man då så upprörd över att någon ens nämner något annat, och att någon vågar påstå något annat än det darwinismen säger? Sådana här situationer indikerar att det inte handlar om vetenskap i grunden utan snarare om djupt liggande trosövertygelser. Det indikerar också att detta förment säkra vetenskapliga faktum faktiskt inte är så säkert om någon väl börjar ifrågasätta och kritiskt granska det.

Christian Strandh

Halva befolkningen tror på Gud i en av världens mest sekulariserade nationer.

Humanisterna lär aldrig nå sitt mål att fullständigt sekularisera samhället. Gud har skrivit sin lag i människors hjärtan. Människor vet av sig själva att Gud en dag ska straffa dem för deras synder. Han har också uppenbarat sig i naturen så att alla kan förstå att han existerar. En sådan kunskap skänker inte frälsning, snarare kan den bli drivkraften till all möjlig falsk andlighet. Men det som Gud skrivit i människors hjärtan kan inte suddas ut ens med långvarig och frekvent religionskritik i skolor och media. Humanisterna kan inte ”befria” människor från gudomliga hot och straff, kunskapen sitter för djupt. Vidare argumenterar humanister och evolutionister förgäves mot skapelsens eget uppenbara argument: någon måste ha skapat allt detta.

Fast Sverige tillhör de mest sekulariserade nationerna i världen så svarar ändå runt hälften av befolkningen att de tror på Gud. Men även om den allmänna gudskunskapen aldrig kan utplånas har den fördunklats. Sverige är olikt alla andra nationer på jorden. Svenskarna är världens mest avvikande folk då det gäller religiösa, etiska och sociala värderingar. Det finns inget folk på jorden som är så kulturellt avvikande från alla andra som svenskarna är olika alla andra folk. En svensk utomlands upplever andra människor och kulturer som väldigt annorlunda utan att fatta att det är han själv som är annorlunda.

Det finns bara en nation där sekulariseringen gått längre än i Sverige och det är i Japan. Men japanerna har inte blivit lika påverkade av postmoderna värderingar. De tar inte sitt dagliga bröd som en självklarhet utan anser fortfarande att det är viktigt att arbeta för sin egen och sin familjs överlevnad. Den postmoderna människan lägger inget större värde i det utan anser att det är viktigast att förverkliga sig själv. Japanerna har också i högre grad kvar traditionella värderingar om familjen och är inte lika toleranta mot homosexuella och andra avvikande grupper. Men på dessa områden har Sverige distanserat sig från alla andra nationer på jorden.

I en tvådimensionell tabell som heter Inglehart-Welzel Cultural Map of the World (www.worldvaluessurvey.org) visar man graden av sekularisering och postmoderna värderingar i samhället. Sverige hamnar längst ut i ett hörn som det land som mest avviker från alla andra nationer.

Sverige präglas i högre grad än andra länder av icke-religiös livssyn, tolerans och självförverkligande. Sverige har avlägsnat sig mest från traditionella värderingar om att det är viktigt att frukta Gud, att värna om kärnfamiljen och att arbeta för sitt uppehälle.

Det borde alltså inte finnas något land på jorden vars värderingar är så främmande för kristna som Sverige. Men fast sekulariseringen nått längst i vårt land svarar ändå runt hälften av den vuxna befolkningen att de tror på Gud, kvinnor i högre grad än män. Det är ett förbluffande vittnesbörd om att det inte går att utplåna den naturliga gudskunskapen.

Stefan Hedkvist

NELF, Nordisk Evangelisk-Luthersk Församlingsgemenskap

Bakom denna rubrik döljer sig ännu ett behjärtansvärt försök att samla lutherdomen inom Norden i en kyrkogemenskap. Målet är att föra samman de oaser av lutheraner som vill föra arvet vidare till kommande generationer. Syftet och tanken är således mycket god och helt biblisk.

En arbetsgrupp bestående av Martin Burman (Umeå Evangelisk-Lutherska Församling), Gunnar Edwardsson (ELBK) och Bertil Waldemarson (LFS), har tillsatts. Ett programförslag och en inbjudan är utsänd till 16 kyrkor och församlingar i Norden, varav merparten finns i Sverige. Målsättningen är att NELF bildas under hösten 2006. Kyrkorna har haft fram till den 15 september för att inkomma med sina svar huruvida det föreligger intresse.

Vad Bibeln lär och undervisar i frågan om kyrkogemenskap är varken otydligt eller svårt, men har genom pietismen och statskyrkosystemet grumlats och nästan suddats ut. Bibelkritiken har de senaste 100 åren fått härja fritt och det har tillåtits falsk förkunnelse i kyrkan, alltså det som står i strid med Bibelns egen undervisning. Bibeln lär att det är ett oeftergivligt krav att den falska läran måste drivas ut. Att under ett flertal år stå i s.k. protestgemenskap med falska kyrkor är heller inte bibliskt.

Hur ska då gemenskapen i NELF ta sin början? Man undrar i sitt förslag om det *"ändå inte är möjligt, att under vissa förutsättningar upprätta någon form av begränsad gemenskap/samverkan utan att för den skull komma i konflikt med Ordet och den lutherska bekännelsen"* (kurs. av undertecknad).

I dessa rader ligger hela problematiken inlindad och förtäckt, det påminner om Missourisynodens sätt att hantera liknande frågor. Där införde man nivåer av gemenskap. Man ansåg sig kunna ha bönegemenskap utan att för den skull ha altar- och predikstols-gemenskap. Detta har idag lett till att Missourisynoden står i gemenskap med kyrkor som är medlemmar i Kyrkornas Världsråd.

En konferens mellan bibeltrogna lutheraner i Norden borde ta sin början i ett samtal kring läran om den allmänna rättfärdiggörelsen. Det är med denna lära kyrkan står eller faller.

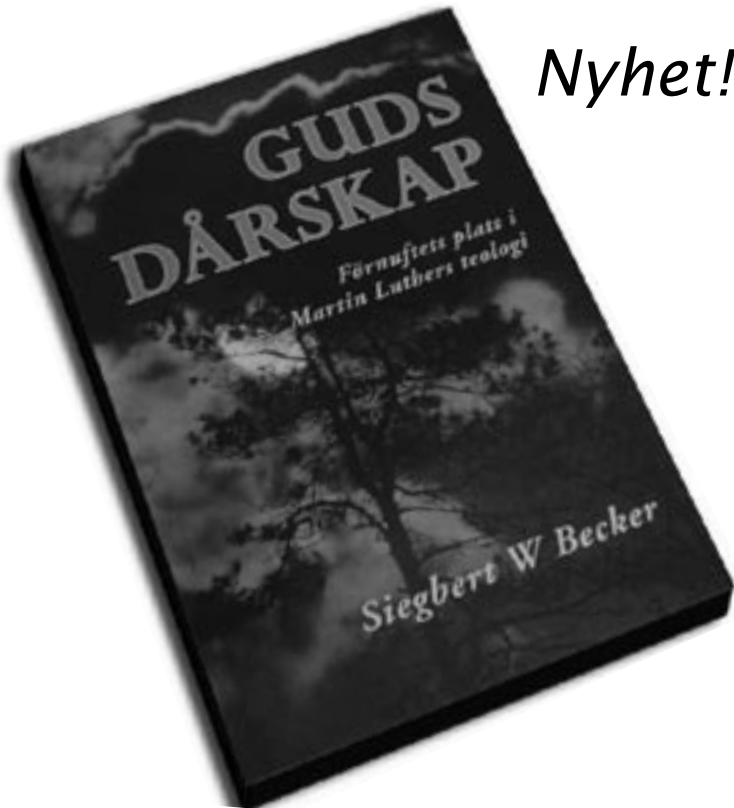
Vad hände på Golgata kors? Blev hela världen förklarad rättfärdig eller gavs där endast en möjlighet till frälsning! Är Gud blidkad och nådig därför att du uppvisar tro eller är Gud nådig för Kristi skull? Har Gud i sitt hjärta förlåtit alla människors alla synder? Frågor som dessa är angelägna och viktiga och borde vara konferensens första tema. Är man inte överens här så finns ingen framkomlig väg för gemenskap. Eller som de gamle lärarna sagt: kommer man rätt i denna lära så brukar de andra också lösa sig.

Ingvar Adriansson

TVÅ GRUNDLÄGGANDE SKRIFTER OM BIBELN!

- Bibeln – dess ursprung och syfte
(Seth Erlandsson) – kr 35:-
- Bibeln i Luthers teologi
(Siegbert W. Becker) – kr 35:-

Beställ från Tidskriften *Biblicum*,
Släntvägen 10, S-331 35 Värnamo. Tel 0370-18217.
E-mail: biblicum@bredband.net

Nyhet!

*Guds Dårskap av
Siegbert W. Becker*

*En värdefull julgåva!
Pris 100 kr. + porto*

**Biblicum Förlag, Släntvägen 10,
331 35 Värnamo. E-mail: biblicum@bredband.net**

Vädjan om hjälp

■ Vi vädjar till alla som förstår värdet av ett fritt bibelforskningscentrum för information och forskning att ekonomiskt stödja Stiftelsen Biblicum. Utan trogna understödjare kan Biblicum inte fullfölja sin viktiga uppgift.

Bankgiro Sverige 251-4701
Postgiro Sverige 15 23 35-6
Bankgiro Norge 7877.08.15400
Sampa Bank Finland 800017-70843747

■ Hjälp oss att sprida våra böcker och småskrifter! Inte minst studerande och lärare behöver en saklig information om Bibeln och bibelforskningen, som inte tar sin utgångspunkt i förlegade bibelkritiska teorier utan noggrant presenterar *biblisk tro* och *historiska fakta om Bibeln*.

■ Hjälp oss också att få flera understödjare och prenumeranter på vår tidskrift!

Stiftelsen Biblicum

Besöksadress:

Hantverkaregatan 8B, 341 36 Ljungby. Tel 0372/86303

Postadress:

Ordförande Alvar Svenson, Klasgatan 10, 340 14 Lagan
Tel 0372/30857. E-mail: alvarsvenson@yahoo.se

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo
Tel 0370/18217. E-mail: biblicum@bredband.net

Kontakt i Norge:

Egil Edvardsen, Solåsvn. 20, 4330 Ålgård
Tel 51617540. E-mail: egil.edvardsen@luthersk-kirke.no